

REZUMAT

STIMA DE SINE A COPIILOR ȘI
DEPENDENȚA DE MUNCĂ
A PĂRINȚILOR LOR

de

Cătalin Florentin Lehaci

Coordonator principal: Víctor Korniejczuk

REZUMATUL TEZEI DE MASTER

Universidad de Montemorelos

Facultad de Educación

Titlul: STIMA DE SINE A COPIILOR ȘI DEPENDENȚA
DE MUNCĂ A PĂRINȚILOR LOR

Cercetător: Cătălin Florentin Lehaci

Coordonator: Víctor Korniejczuk, Doctor in Educație

Data prezentării: Decembrie 2011

Problema

Există o corelație directă între dependența de muncă a părinților și evoluția stimei de sine a copiilor?

Metodologia

Datele obținute au fost corelate pentru a fi sesizată relația dintre dependența de muncă a părinților și nivelul stimei de sine a copiilor proveniți din asemenea medii familiale, măsurarea fiind făcută pe o scară de interval. Pentru stabilirea corelației existente între cele două variabile s-a obținut un scor prin măsurarea cu Pearson's (r). În cazul acestei teme de cercetare, au fost operaționalizate două variabile corelate negativ: dacă una crește, cealaltă tinde să descrească. Eșantionul a fost compus dintr-un lot de subiecți format din 70 de elevi din județul Suceava.

Rezultatele

Studiul confirmă existența unei corelații între dependența de muncă a părinților și nivelul stimei de sine a copiilor. Rolul important al familiei în creșterea stimei de sine a fost confirmată, în acord cu cercetările anterioare care și-au propus să coreleze acest construct psihologic cu alte variabile. Rezultatele cercetării de față sunt în acord cu concluziile altor studii ce au indicat prezența la copiii cu tați dependenți de muncă a unei mai mari depresii și anxietăți decât în grupul de tineri care proveneau din familii cu tați nonworkaholici. Practic, dependența de muncă a părinților determină o scădere a nivelului stimei de sine a copilului.

Concluzii

În urma cercetării efectuate s-a constatat că stima de sine a fetelor este mai mult influențată de dependența de muncă a mamelor, în timp ce băieții se simt mai afectați de dependența de muncă a taților. De asemenea, nivelul stimei de sine este în scădere în familiile în care ambii părinți sunt dependenți de muncă, comparativ cu situația copiilor care relaționează doar cu un părinte dependent de muncă.

Universidad de Montemorelos

Facultad de Educacion

STIMA DE SINE A COPIILOR ȘI
DEPENDENȚA DE MUNCĂ
A PĂRINȚILOR LOR

Teză
prezentată ca o cerință parțială
pentru obținerea titlului
de Master în Educație

de

Cătalin Florentin Lehaci

Aprilie 2012

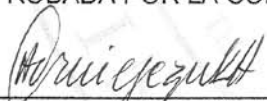
STIMA DE SINE A COPIILOR ȘI
DEPENDENȚA DE MUNCĂ
A PĂRINȚILOR LOR

Tesis
presentada en cumplimiento parcial
de los requisitos para el título de
Maestría en Educación

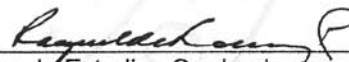
por

Cătălin Florentin Lehaci

APROBADA POR LA COMISIÓN:



Asesor principal: Dr. Victor Korniejczuk



Directora de Estudios Graduados:
Dra. Raquel de Korniejczuk



Miembro: Dra. Ana Lucrecia Salazar
Rodríguez



Miembro: Drá. Zenobia Niculiță



Examinador externo: Mtro. Daniel Nae

24 de abril de 2012

Fecha de aprobación

DEDICAȚIE

Soției mele, Lidia și fiicei Diana, pentru înțelegerea și sprijinul pe care mi l-au acordat în efectuarea acestei cercetări.

CUPRINS

Capitolul

I. NATURA ȘI DIMENSIUNEA PROBLEMEI	1
Descrierea problemei	3
Definirea problemei	4
Ipoteza cercetării	4
Obiectivul cercetării	4
Limitări și delimitări	5
Importanță și argument	5
Definirea termenilor	6
Delimitări conceptuale	7
II. STUDII ȘI CERCETĂRI	13
Efectele sociale și psihologice ale dependenței de muncă	13
Dificultăți și limite în abordarea cercetărilor	16
Suportul familial, stima de sine și implicațiile sale	18
Stima de sine, comportamentul parental și modelele educaționale	20
Stima de sine și randamentul școlar	24
Dificultăți și limite în cercetarea stimei de sine a copiilor	25
III. METODELE DE CERCETARE	29
Tipul de cercetare	29
Populația țintă și eșantionul studiat	29
Prezentarea instrumentelor	31
Procedura de strângere a datelor	32
Analiza datelor	33
IV. PREZENTAREA REZULTATELOR	36
Introducere	36
Descrierea eșantionului	36
Date descriptive	37
Proba ipotezei	37
V. REZUMAT, CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	40
Rezumat	40
Discutarea rezultatelor	42

Implicații	44
Concluzii	48
Recomandări	48
Anexe	
A. ROSENBERG SELF-ESTEEM SCALE	51
B. WORK ADDICTION SELF TEST	53
C. TABEL CORELAȚII MAME-COPII	55
D. TABEL CORELAȚII TAȚI-COPII	56
E. TABEL STATISTICĂ DESCRIPTIVĂ	57
REFERINȚE	58

CAPITOLUL I

NATURA ȘI DIMENSIUNEA PROBLEMEI

În contextul socio-economic manifestat pe plan global, în momentul de față se manifestă o anumită predispoziție de a munci în mod exagerat, având la bază rațiuni financiare. Acest comportament are anumite beneficii economice, ce pot fi constatate în creșterea nivelului de trai, dar, pe termen lung, poate genera efecte negative, determinând deteriorarea vieții de familie. În condițiile în care presiunea socială este extrem de puternică, angrenarea în activități suplimentare pentru creșterea bugetului familial poate deveni un factor de erodare a vieții de familie, în general, și de afectare negativă a educației copiilor, în special.

Dependența de muncă se poate manifesta în diferite forme, însă consecințele sunt similare. Este un fapt general acceptat că prezența părinților lângă copii și investirea unui timp de calitate în educația acestora pot reprezenta componente decisive în evoluția personalității copiilor. Stima de sine, un construct în formarea psihică a copilului, ar putea fi corelată cu calitatea vieții de familie. Se poate presupune că, în condițiile investirii unui timp insuficient din partea părinților în ceea ce privește educarea copiilor, dezvoltarea firească a acestora este afectată, iar stima de sine poate rămâne la un nivel destul de scăzut. Imaginea de sine influențează comportamentele, de aceea este important ca copiii să își perceapă cât mai corect valoarea proprie, să dezvolte convingeri realiste despre ei înșiși.

Imaginea personală este o premisă, o bază pe care se construiește întreaga personalitate, iar o imagine personală sănătoasă este cheia conviețuirii cu sine, o stimă de sine

creșcută favorizând dezvoltarea potențialului individual.

Multe cercetări au fost preocupate de subiectul stimei de sine. O atenție specială a fost acordată relației dintre stima de sine și realizările școlare, încercând să identifice dacă există o corelație directă sau dacă apar unii factori de intervenție, precum provocările familiale, care nu au fost luați în calcul în studiile precedente (Crocker și Wolfe, 2001). Deși există cercetări ce au sugerat că provocările familiale și stima de sine a copiilor sunt corelate (Gecas și Schwalbe, 1986; Maccoby și Martin, 1983), puține studii au examinat efectul ambelor, în mod simultan, în a determina relativa contribuție a fiecăruia asupra performanțelor academice. În schimb, s-a constatat cu certitudine că factorul familial constituie un element esențial în creșterea nivelului de sine al copiilor (Peterson, Cobas, Bush, Supple și Wilson, 2004).

Percepția copiilor despre suportul familial și atitudinea de acceptare în familie a fost puternic corelată cu nivelul stimei de sine. Acest fapt sugerează că atașamentul părinte-copil creează o imagine pozitivă a copilului în ochii părintelui și această imagine este un reper pentru comportamentul copilului de mai târziu. Acest tip de comportament parental transmite copiilor informații despre propria valoare, conducând, în consecință, la o creștere direct proporțională a stimei de sine. Copiii ai căror părinți au participat suficient la viața emoțională a familiei au avut o creștere a stimei de sine mai mare decât copiii cu părinți prea puțin implicați (Porter, 2001).

Fiecare dintre noi ne-am atribuit și însușit o etichetă identitară. Exprimând ceea ce credem că suntem, ea are o mare putere asupra noastră. Dar o etichetă de multe ori nu este decât o interpretare, care poate suprima realitatea. Astfel, judecata despre sine capătă un ascendent considerabil. Atitudinea despre noi înșine influențează în mare măsură atitudinile pe care le vor avea ceilalți. Or, nivelul cu cea mai mare putere asupra noastră este cel al credințelor despre sine, al etichetei-identitate.

Descrierea problemei

În ciuda faptului că dependența de muncă a fost inclusă între bolile mintale ale secolului XX, subiectul a fost ignorat în literatura de specialitate, probabil și din cauza dificultății de a ajunge la posibila populație caracterizată de acest sindrom (Robinson, 1998a). În general, studiile despre workaholici s-au concentrat pe eficiența în muncă, dezvoltarea carierei, așa cum au făcut Matthews și Halbrook (1990, citat în Carroll și Robinson, 2000), doar studiile mai recente luând în calcul relațiile dintre workaholici și funcționarea familiei (Robinson și Post, 1995, 1997) sau efectele psihologice asupra copiilor din familii cu acest gen de părinți (Carroll și Robinson, 2000; Robinson și Carroll, 1999; Robinson și Kelley, 1998).

Studii practice au confirmat faptul că dependența de muncă dezvoltă un mai mare nivel de stress, depresie, accese de mânie decât nonworkaholicii (Robinson, 1998b). De asemenea, aceleași studii comparative au demonstrat că cei dependenți de muncă contribuie la distrugerea sistemului familial, prin erodarea relațiilor de familie și că copiii proveniți din acest tip de familii au un mai mare grad de depresie decât copiii din familii cu părinți nedependenți de muncă (Spence și Robbins, 1992). Literatura de specialitate sugerează că mulți copii din părinți dependenți de muncă manifestă aceleași trăsături ca părinții lor: ei încearcă să fie ca toți ceilalți și să se încadreze în așteptările părinților (Robinson, 1998c).

Aceste observații au fost înregistrate de primele studii empirice ce au investigat în mod comparativ relația existentă între copiii din familii workaholice cu copiii din familii care nu au trăsături specifice acestei categorii, demonstrând că aceștia din urmă au o mai mare capacitate de auto-control (Haymon, 1993; Robinson și Kelley, 1998) și o mai profundă motivație, după cum menționează Navarette (1998, citat în Robinson și Carroll, 1999).

În plus, un alt studiu comparativ dintre copiii din familii dependente de muncă cu copii din familii dependente de alcool (Carroll și Robinson, 2000) au indicat că copiii din familii

workaholice au un scor mai mare al depresiei decât ceilalți copii. Rezultatele studiilor au sugerat că copiii sunt afectați în mod negativ de dependența de muncă a părinților, ceea ce ar putea cauza probleme serioase la vârsta maturității sau chiar înainte de a ajunge la aceasta (Robinson, 2001).

Au fost studii care au cercetat probleme survenite în relațiile dintre părinți și copii, precum divorțul studiat de Wallerstein (1985, citat în Carroll și Robinson, 2000) sau problemele alcoolice, însă, în ciuda faptului că dependența de muncă a fost percepută ca o problemă critică, preocuparea a fost destul de redusă, probabil din cauza aspectelor negative pe care le implică (Robinson și Chase, 2001) sau a faptului că mulți specialiști au continuat să o considere ne semnificativă în dinamica familiei și fără efecte majore (Robinson, 2000a).

Definirea problemei

Problema de cercetare a acestei lucrări ia în considerare următoarele variabile: dependența de muncă a părinților și stima de sine a copiilor. Prin corelarea lor, problema poate fi rezumată sub forma următoarei întrebări: Există o relație semnificativă între dependența de muncă a părinților și nivelul stimei de sine a copiilor?

Ipoteza cercetării

Cele două variabile menționate anterior determină formularea următoarei ipoteze de cercetare: Există o relație semnificativă între dependența de muncă a părinților și nivelul stimei de sine a copiilor.

Obiectivul cercetării

Această cercetare își propune să constate în ce măsură dependența de muncă a părinților poate să producă tulburări ale imaginii de sine la copii. În condițiile în care

workaholicii au la dispoziție mai puțin timp pe care să îl petreacă în relații de calitate cu copii, se poate presupune faptul că imaginea de sine a copiilor are de suferit. Dependența de muncă a ambilor părinți sau chiar doar a unuia dintre ei determină o erodare a vieții de familie, implicit a stimei de sine a copiilor, din cauza diminuării timpului petrecut împreună. Studiul de față pleacă de la o opinie unanim acceptată conform căreia calitatea timpului este mai importantă decât durata lui în consolidarea relațiilor familiale. Este o realitate faptul că părinții angrenați în activitățile profesionale nu mai au disponibilitatea necesară pentru investirea unui timp de calitate, dat fiind faptul că starea de stres și depresie este accentuată, situație care se răsfrânge și asupra copiilor. În consecință, se poate considera că stima de sine a copiilor poate fi afectată de conviețuirea cu părinți workaholici.

Limitări și delimitări

Deoarece populația reprezentativă este foarte mare, s-a decis constituirea unei populații țintă (target population) cuprinzând copiii minori din categoria de vârstă cuprinsă între 12 și 16 ani. În această situație, populația accesibilă (accessible population) ar fi reprezentată de copiii în vârstă de la 12 la 16 ani din județul Suceava. Se impune o selecție aleatorie a școlilor, aceasta presupunând alegerea unui minimum de cinci, șase clase dintre școlile județului, corespunzând limitei de vârstă sugerate.

Pentru evitarea unor variabile străine, se va urmări ca eșantionul să cuprindă un număr echilibrat de băieți și fete, cu vârste distribuite între limitele de vârstă menționate. Cei aproximativ 100 de elevi, corespunzând numărului subiecților selecționați, vor fi aleși conform unei distribuții echitabile cuprinzând zonele rurale și urbane.

Importanță și argument

Cercetând această temă am posibilitatea de a înțelege dacă există o corelație între

dependența de muncă a părinților și influența exercitată asupra dezvoltării personale a copiilor. Societatea postmodernă construită pe competiție și relativism diminuează importanța valorilor tradiționale ale familiei, părinții focalizându-și atenția asupra realizărilor de ordin material sau profesional. În consecință, copiii cresc cu anumite neîmpliniri nu numai de ordin spiritual, ci și cu o anumită teamă de respingere, cu traume sufletești care afectează percepția despre propria valoare. Dacă nu li s-a indus ideea că sunt valoroși pot depinde încă de ceilalți pentru a-și defini valoarea. Căutând definiții de sine în exterior se expun unei noi respingeri. Iar când trăiesc experiența respingerii sunt afectați indirect proporțional cu stima față de ei înșiși. Încercând să fie pe plac celorlalți și să fie acceptați de ei își încălca chiar principiile, acționând în moduri care s-ar putea opune adevăratelor lor aspirații.

Realizând această cercetare, sper să descopăr argumente convingătoare pentru părinții care vor conștientiza situația de neglijență la care și-au expus copiii. Prin urmare, acest studiu dorește să semnaleze existența consecințelor negative asupra stimei de sine a copiilor provocate de dependența de muncă a părinților. Dacă ipoteza se confirmă, atunci amenințările asupra vieții de familie provocate de dependența de muncă merită a fi luate în atenție. O asemenea abordare poate implica inițierea unor programe naționale educative cu scopul conștientizării de către părinții înclinați în a munci în exces a pericolului la care sunt expuși copiii și, în consecință, a diminuării acestui fenomen ce a devenit deja o parte integrantă a societății contemporane.

Definirea termenilor

În această investigație sunt folosite concepte specifice psihologiei și pedagogiei atât din sfera educației copilului, dar și a adultului.

Workaholismul este o formă de adicție care constă în incapacitatea unei persoane de a

se desprinde de sfera muncii pe care o desfășoară. Este dependent în faptul că cea mai mare parte a timpului și-o petrece concentrat asupra muncii prestate.

Stima de sine presupune valori de apreciere, cinste, considerație, prețuire, respect față de propria persoană în încercarea de a fi percepută la adevărata sa valoare.

Autoconceptul se definește prin modul în care o persoană se descrie pe ea însăși, fără a fi implicat elementul de valoare.

Delimitări conceptuale

Workaholismul, ca modalitate de a descrie dependența de muncă, a fost creat ca un deliberat joc de cuvinte, sugerând prestarea unei munci asidue, excesive într-o manieră asemănătoare alcoolismului, intenționând să descrie, astfel, toate problemele pe care dependența de muncă le poate genera (Oates, 1968, citat în Carroll și Robinson, 2000). După constatările lui Pietropinto (1986, citat în Robinson, 2001), nici termenul workaholism nici cel de workaholic nu au fost acceptate în mod oficial în domeniul psihiatriei și psihologiei, atunci când termenul a fost sugerat în 1971. În timpul perioadei dintre 1980 și 1990 o schimbare a intervenit în privința terminologiei referitoare la dependența de muncă, pentru a sublinia serioasele probleme survenite, și a început să fie percepută ca o formă de dezordine în legătură cu disfuncționalitatea familiei (Robinson, 1989; Spruell, 1987).

Din momentul în care noțiunea de workaholic a fost inventată de Oates (1971) în urmă cu patru decenii în urmă, fenomenul a atras o atenție considerabilă în presa obișnuită, dar și în cercurile mai largi ale specialiștilor. Cu toate acestea, o cercetare și dezvoltare a unei teorii empirice în ceea ce privește natura, cauzele și consecințele acestuia au primit o atenție limitată (Burke, Richardsen și Martinussen, 2004; McMillan, Brady, O'Driscoll și Burke, 2002; Snir și Harpaz, 2004). Acest fapt a fost determinat și de deficitul de concepte clare și

coerente care să conducă la o definiție corectă (Scott, Moore și Miceli, 1997), deși progrese recente au fost făcute (Buelens și Poelmans, 2004).

Majoritatea cercetărilor în acest domeniu s-au concentrat pe descrierea mai degrabă decât explicarea fenomenului. Drept urmare, antecedentele dependenței de muncă sunt mai puțin înțelese (McMillan, O’Driscoll și Burke, 2003). Kanai, Wakabayashi și Fling (2004) au examinat impactul factorilor stresori și a recesiunii economice asupra tendinței de a munci excesiv, iar Buelens și Poelmans (2004) au examinat efectul culturii organizaționale (rezistența la muncă și oportunitățile dezvoltării personale) asupra workaholismului.

Cercetările lui Burke et al. (2004) au identificat faptul că workaholismul crește proporțional cu înrăutățirea condițiilor economice. Au fost identificate, astfel, consecințe ale fenomenului care accentuează în primul rând aspectele negative derivând din munca și satisfacția vieții.

Deși termenul a fost descris în mod variat, workaholismul este definit, în general, ca o formă obsesivă care se manifestă ea însăși prin cerințe autoimpuse, o inabilitate de regularizare a obiceiurilor de muncă și o exigență exagerată în muncă care exclude cele mai multe alte activități ale vieții (Robinson, 1998b).

Spence & Robbins (1992) au considerat că workaholismul constă într-un set de atitudini, definind persoana caracterizată de acest fenomen ca fiind implicată în muncă până la supralicitare, simțindu-se obligată să muncească din cauza presiunilor și care resimte, în consecință, o satisfacție scăzută în activitatea sa comparativ cu non-workaholicii. Într-o cercetare similară, Machlowitz (1980) susține că ceea ce stabilește gradul de dependență este atitudinea față de muncă și nu numărul de ore efectuate. Se argumentează, de asemenea, că workaholicul este motivat de câștigurile de ordin psihologic ce vin din responsabilitate, sens, recunoaștere și nu din câștigurile financiare (Seybold și Salomone, 1994).

Prin contrast, Scott et al. (1997) argumentează că workaholismul nu este o atitudine, ci un model de comportament cu trei elemente critice vizate: petrecerea unui timp considerabil în activități legate de profesiune, concentrarea excesivă asupra muncii și desfășurarea de activități dincolo de cerințele instituției. Robinson (2000c) propune mai degrabă o definiție reflexivă, văzând workaholismul ca o manifestare dezordonată ce se manifestă prin pretenții auto-impuse, o inabilitate de a regla obiceiurile de muncă și o permisivitate evidentă în excluderea multor altor activități ale vieții.

Snir și Harpaz (2004) argumentează că workaholismul presupune o investiție permanentă în muncă -investiție ce trebuie să fie permanentă- și nu un răspuns la factori situaționali temporari. Aziz și Zickar (2006) și Piotrowski și Vodanovich (2008) percep workaholismul ca un sindrom.

Tema comună în toate aceste puncte de vedere constă în faptul că implică o angrenare excesivă în muncă care depășește solicitările normale ale unui program optim. Scott et al. (1997) argumentează că oamenii care muncesc mai multe ore peste program nu sunt în mod necesar workaholici. O asemenea tendință poate fi efectul unor atitudini particulare, existând însă și alte motive pentru care cineva muncește suplimentar fără ca această opțiune să fie corelată cu dependența de muncă. Bonebright, Clay și Ankenmann (2000), în mod similar, susțin că entuziasmul în muncă nu reprezintă întotdeauna un semn al workaholismului.

În ciuda progreselor în definirea problemei, rămân o serie de aspecte, inclusiv opinii contradictorii asupra a ceea ce constituie dependența de muncă; diferitele tipologii ale workaholismului și ca urmare inconsecvențele de cercetare; corelații neconcordanțe între gradul de dependență de muncă și numărul de ore lucrate, ceea ce sugerează că orele de lucru surprind inadecvat conceptul de dependență de muncă; un număr limitat de variabile testate, precum și rezultatele contradictorii de cercetare privind consecințele dependenței de muncă

(Bonebright et al., 2000; Buelens și Poelmans, 2004; Burke, 2000; McMillan et al., 2002; McMillan, O’Driscoll și Burke, 2003).

Creșterea interesului asupra dependenței de muncă, prevalența acestuia în aspectele cotidiene, opiniile contradictorii, observațiile și concluziile despre dependența de muncă și impactul acesteia asupra indivizilor și colectivităților constituie argumente convingătoare pentru direcționarea eforturilor de cercetare în vederea cunoașterii în profunzime a acestui fenomen.

A doua variabilă a cercetării, respectiv, stima de sine, este o componentă a schemei cognitive referitoare la sine și este definită în multiple moduri, fiind considerată ca parte a conceptului despre sine. Stima de sine este unul dintre cele mai cercetate concepte ale psihologiei sociale (Curry și Johnson, 1990), iar conform opiniei exprimate de Crandall (1973) stima de sine a fost pusă în relație cu aproape oricare altă variabilă.

Deși multe definiții ale stimei de sine au fost promovate, ele sunt încă contradictorii în privința naturii acestui concept. Unii autori o vad ca reprezentând o evaluare globală a propriei persoane (Rosenberg, 1965).

Stima de sine este unul din acele concepte psihologice cu care ne întâlnim frecvent în viața cotidiană. Conform unei definiții, stima de sine este rezultatul unei fracții în care la numărător avem “succesele obținute” iar la numitor “aspirațiile sau pretențiile inițiale” (James, 1950). Conform acestei fracții, stima de sine reflectă rezultatul auto-evaluării performanței în domeniul relevant pentru eu sau sinele unei persoane, adică o raportare afectivă constantă ce include valorizarea, acceptarea și evaluarea eu-lui. În timp, psihologii sociali au ajuns la concluzia că este util să se distingă două forme ale stimei de sine: o stimă de sine globală (global self-esteem) legată de valorizarea, acceptarea și evaluarea generală a eu-lui, constituind fundalul auto-raportării afective și evaluări specifice ale eu-lui sau stima de sine specifică

(domain-specific evaluations / self-esteem) care se referă la auto-aprecieri specifice pe diferite dimensiuni relevante de evaluare cum ar fi, de exemplu, auto-aprecierea atractivității fizice, a popularității, competenței matematice, etc. (Brown, 1993). Odată cu distingerea celor două forme ale stimei de sine s-a pus problema elucidării raporturilor care se stabilesc între acestea. Cercetările au demonstrat că importanța pe care o au cele două forme ale stimei de sine variază de la persoană la persoană (Wolfe și Crocker, 2003).

Conform unor autori (Hoyle, Kernis, Leary și Baldwin, 1999) a avea stima de sine ridicată presupune că persoana în cauză este mândră de cine este și cum este, se simte superioară majorității, gata oricând să se protejeze contra amenințărilor care pun în discuție imaginea favorabilă pe care o are despre sine. Aceste promovări ale propriului eu au fost urmărite în mai multe circumstanțe stabilindu-se că ele pot îmbrăca o varietate de forme și comportamente. Sentimentele pozitive pe care le au astfel de persoane față de propria lor ființă sunt fondate pe convingerea valorii intrinseci a individului și nu necesită să fie continuu validate sau promovate. În plus, atunci când intervin, inevitabil, anumite eșecuri cotidiene stima de sine a acestor persoane nu este afectată deoarece știu să izoleze și să limiteze implicațiile unor eșecuri specifice asupra stimei de sine globale (Colarossi și Eccles, 2000).

Psihologii sunt de părere că este util să distingem între stima de sine explicită care se referă la rezultatul unor auto-evaluări și auto-raportări afective conștiente și stima de sine implicită care se referă la auto-evaluarea și auto-raportarea afectivă inconștientă. Stima de sine explicită în mod normal poate fi captată prin intermediul scalelor de măsurare de genul celei propuse de Rosenberg (1965) în timp ce stima de sine implicită se poate doar “ghici” în mod indirect, analizând modul în care aceasta colorează gândirea și comportamentul. La ora actuală nu există o metodă sau tehnică acreditată care să măsoare eficient stima de sine implicită. Se crede că aceasta transpare cel mai clar în reacțiile afective și comportamentele non-verbale

spontane.

Au fost și cercetători care au sesizat o distincție între percepția unei persoane despre ea însăși (auto-concept) și autoevaluarea acesteia (stima de sine) (Beane și Lipka, 1980). Cel mai frecvent, stima de sine a fost văzută ca o componentă a unui construct, numit cu un termen generic auto-concept (Rosenberg, 1965). Conceptul este compus din două dimensiuni: competența și valoarea. Dimensiunea competenței se referă la gradul în care individul se vede pe sine însuși eficient, iar cea de a doua la gradul în care o persoană se simte ca posedând o anumită valoare (Cast și Burke, 2002). Stima de sine se raportează în modul cel mai general la o evaluare pozitivă generală a individului despre propria persoană (Rosenberg, Schooler, Schoenbach și Rosenberg, 1995).

CAPITOLUL II

CERCETAREA BIBLIOGRAFICĂ

În acest capitol sunt expuse fundamentele teoretice ale problemei de cercetare. Sunt urmărite efectele psihologice și sociale ale dependenței de muncă, importanța suportului familial în dezvoltarea stimei de sine, corelația stimei de sine cu realizările academice, dar și dificultățile și limitele cercetărilor în aceste domenii.

Efectele psihologice și sociale ale dependenței de muncă

Dependența de muncă este o adicție în același mod în care alcoolismul constituie o formă de dependență. Workaholicul este într-o inconștientă încercare de a rezolva necesități psihologice care își au rădăcinile în probleme familiale și pot conduce la o complicare a vieții, dezintegrare familială, serioase probleme de comunicare și chiar deces. Similar alcoolicii, workaholicii au sisteme rigide de gândire care le întrețin propria adicție. Din cauza concentrării exagerate asupra muncii, workaholicii adeseori nu reușesc să perceapă semnalele de avertizare precum durerile fizice sau reducerea capacității de funcțiune, periclitând sănătatea fizică și mentală a workaholicilor (Carroll și Robinson, 2000), workadicția fiind percepută ca o serioasă problemă familială care provine din - și este menținută de - relații familiale cu o dinamică instabilă (McMillan, 2003).

Larg răspândită, dependența de muncă crează probleme de sănătate, atentează asupra viații familiale și împovărează pe ceilalți membri ai familiei cu probleme de natură personală

(Robinson, 1998a, 1998b, 1998c). Porter (2001) a constatat că dependența de muncă conduce la sacrificarea relațiilor personale, înlocuite fiind de satisfacția derivată din muncă, în timp ce Robinson și Post (1997) au sugerat că workaholicilor le lipsește empatia și permit muncii să interfereze cu relațiile din interiorul familiei.

Kimberly, Moore și Miceli (1997) identifică legături potențiale între fiecare din tipurile de workaholici (compulsiv, perfecționist și orientat spre rezultate) și rezultate importante precum performanța, locul de muncă și satisfacția vieții. Studii recente au identificat faptul că workaholicii care lucrează excesiv și obsesiv au un risc mai mare de a avea un accident de muncă (Judge și Klinger, 2008; Schaufeli, Schimazu și Taris, 2010) sau implică efecte negative asupra sănătății muncii și a bunăstării (Hulley, 2010). Aceștia au raportat mai multe probleme de sănătate fizică și psihologică ca și impedimente în menținerea relațiilor sănătoase în afara muncii desfășurate.

Burke și Fiksenbaum (2008) au identificat existența unei corelații între munca bazată pe pasiune și dependența de aceasta. În mod similar, o cercetare a lui Snir și Harpaz (2004) demonstrează că persoanele devotate locului de muncă sunt mai frecvente în societățile în care valorile de exprimare profesionale sunt importante, în comparație cu societățile în care valorile de supraviețuire sunt importante. Acest fapt sugerează faptul că se impune cu necesitate o diferențiere între tipurile de investiții în muncă, ceea ce poate conduce la concluzia că nu orice timp investit în muncă implică o dependență de aceasta.

Există o lipsă de dezvoltare teoretică cu privire la predispoziția oamenilor de a lucra ore peste program și natura dependenței de muncă. Persoanele fizice vor lucra timp excesiv atunci când sunt motivate să facă acest lucru datorită satisfacției pe care o obțin separat și colectiv prin (a) venituri (materialism); (b) timp liber; (c) câștig suplimentar; și (d) locul de muncă în sine (Douglas și Morris, 2006). Cercetarea susține că numai persoana care este

puternic motivată de această ultimă chestiune poate fi considerată cu acuratețe workaholică.

Unul dintre primele studii publicate în legătură cu workaholismul și factorii relaționali au inclus interpretarea unei măsurători efectuată pe 253 de bărbați, realizată de Haymon (1993, citat în Robinson, 2001). Workaholicii avuseseră în mod semnificativ un mai mare scor de depresie și anxietate decât nonworkaholicii. Aceste constatări au confirmat un mai vechi raport conform căruia workaholismul are severe consecințe care includ depresia, anxietatea și mânia (Robinson, 1989) și că obiceiurile obsesive legate de muncă conduc la o puternică interiorizare, teamă de eșec și apărare împotriva stării de anxietate nerezolvate (Spruell, 1987).

Primul studiu național referitor la workaholici a fost pe un eșantion de 291 (134 bărbați și 157 femei) efectuat de National Association of Social Workers' database (Spence și Robins, 1992). Acest studiu, similar studiului lui Haymon (1993, citat în Robinson, 2001) a confirmat primele rapoarte clinice (Robinson, 1989) sugerând faptul că workaholicii, comparativ cu nonworkaholicii au mai multe probleme de sănătate, resimt mai mult stress în activitățile lor și tind să fie perfecționiști.

Primul studiu asupra copiilor proveniți din familii workaholice, ce a fost aplicat pe 211 tineri au indicat faptul că disfuncționalitățile de ordin interior puteau fi resimțite de către ceilalți membri ai familiei (Robinson și Kelley, 1998). Rezultatele au indicat faptul că copiii cu tați dependenți de muncă aveau o mai mare depresie și anxietate decât grupul de tineri care proveneau din familii cu tați nonworkaholici (Robinson și Rhoden, 1998).

Mai multe cercetări recente au coroborat informațiile noi culese că workaholismul, asemenea alcoolismului, joacă un anumit rol în dinamica familiei. Caracteristicile unei asemenea familii indică faptul că și membrii familiei sunt afectați de workaholism (Robinson, 1998c). Soții și copiii au raportat faptul că se simt singuri, neiubiți, izolați, abandonati fizic și emoțional (Robinson, 1998a, 1998b). S-a sugerat că, din cauză că workaholicii tind să fie

narcisiști și absorbiți de lumea lor și îndeplinirea zilnică a sarcinilor profesionale, familiile devin simple extensii ale muncii și carierei, iar ego-ul workaholicilor se focalizează în jurul propriilor interese și valori (Robinson, 1998a, 1998b, 1998c).

Cercetările lui Robinson și Post (1995) menționează că dependența de muncă viciază atmosfera familială, provocând workaholicilor mai multe conflicte de muncă decât în cazul celor cu un stil de muncă echilibrat. O recentă investigație asupra femeilor a relevat faptul că workaholismul are un impact negativ asupra coeziunii familiale (Robinson și Chase, 2001), fiind considerat ca o problemă familială care provine din - și este menținută de - dinamica nesănătoasă a vieții familiale (McMillan, 2003). Este, de fapt, o adicție răsplătită și încurajată de societatea contemporană (Porter, 1996) deoarece familiile dependente de muncă, în mod general, nu evidențiază cauze vizibile pentru confuzia, frustrarea și ineficiența interioară. În acord cu Farrar (1992, citat în Robinson, 1998c), workaholismul implică o intimitate minimă cu partenerul de viață, o teamă de intimitate și o evadare din aceasta din cauză că activitatea profesională este percepută ca o substituție pentru toate celelalte relații. În schimb, Jackson (1992) a constatat doar o iritabilitate emoțională la workaholici, nu însă și o intimitate redusă, ceea ce poate conduce la concluzia că aceste corelații nu pot fi absolutizate și nu pot permite generarea doar a unei singure concluzii.

Dificultăți și limite în abordarea cercetărilor

În timp ce datele culese de Robinson și Chase's (2001) au susținut ideea că workaholismul subminează stabilitatea familială, se impun alte cercetări și studii longitudinale ce ar putea documenta gradul de schimbare sau stabilitate al workaholicilor dincolo de cariera profesională (Naughton, 1987). În mod specific, ar trebui cercetat faptul dacă nu cumva coeziunea maritală deficientă favorizează workaholismul mai degrabă decât reversul (Robin-

son și Chase, 2001). De fapt, Burke (1999, 2000) a găsit că dependența de muncă nu era corelată cu divorțul, ci cu o mai mică satisfacție în viața familială, relațiile prietenești și viața comunitară.

McMillan et al. (2003) au afirmat că în timp ce atât literatura populară, cât și cea academică, au punctat efectul advers al workaholismului, direcția și amploarea efectului rămân insuficient explicate. De aceea, culegerea de date din surse variate și cu modalități de măsurare diverse (pentru a reduce erorile de măsurare) ar atenua contradicțiile provenite din faptul că workaholicii își neagă de cele mai multe ori propriul lor comportament dependent.

În plus, studii precum cele ale lui McMillan et al. (2003) au afirmat că nu există nici o diferență în ceea ce privește imaginea de sine, între copiii cu mame dependente de muncă și copii cu mame non-workaholice. Aceasta este în contrast cu alte cercetări anterioare, generând dificultăți în interpretarea datelor. O explicație pentru aceste contradicții ar putea fi cea conform căreia deși workaholicii pot fi fie bărbați sau femei, rolul economic a fost jucat mai mult de bărbați, care au fost astfel determinați să fie mai agresivi, orientați spre performanță și susținerea financiară a familiei. Mamele workaholice, prin contrast, pot fi capabile să mențină rolul tradițional, care poate diminua astfel efectul negativ al părintelui workaholic. În mod similar, aceleași date au indicat faptul că identificarea nivelului de dependență atins a fost mai degrabă sugerat de partenerul de viață, decât de capacitatea unei autoevaluări.

Mai întâi, este posibil ca un motiv al acestei discrepanțe între cercetările anterioare și cele mai recente este că workaholicii s-au potrivit ei înșiși cu parteneri care erau de asemenea dependenți de muncă și de aceea era mai puțină tensiune în relația lor. În al doilea rând, eșanțioanele s-au concentrat mai mult pe persoane cu un nivel de câștig financiar mai ridicat, din sectoare economice precum cel financiar sau comunicații. Este posibil ca participanții în acest gen de cercetări să fi fost mai mult motivați să completeze și returneze chestionarul decât per-

soanele pentru care munca are o mai puțină importanță în viața lor. De asemenea, specialiștii în probleme familiale au afirmat faptul că workaholicii au tendința să-și nege propria dependență (Robinson, 1998b). Datorită acestei tendințe, este posibil ca răspunsurile workaholicilor să nu fie întotdeauna în acord cu realitatea exprimată de cei din jurul lor (Porter, 1996). În general, aceste presupuneri derivă din teoriile referitoare la adicții, conform cărora dependenții de droguri și alcool tind spre o negare a propriei adicții, devenind astfel foarte rezistenți la orice tratament (Porter, 1996).

Oricum, cercetările anterioare au demonstrat în cazul copiilor provenind din familii workaholice necesitatea de a-și dezvolta o mai mare capacitate de automotivare, conform lui Navarrette (1998, citat în Robinson, 2001) și o mai mare capacitate de autocontrol (Robinson și Kelley, 1998), comparativ cu situația copiilor proveniți din familii nonworkaholice. Acest model de dinamică familială în care membrii sunt nevoiți să se organizeze în jurul disfuncționalităților provocate de workaholism este o supoziție de bază a acestui model familial conducând la un control extern al membrilor familiei (Robinson și Rhoden, 1998).

Suportul familial, stima de sine și implicațiile sale

Cercetări extensive în ceea ce privește influențele practicilor de educație a copiilor au sugerat faptul că acceptarea părintească, interesul față de copil, deschiderea, căldura sufletească și respectul constituie influențe pozitive pentru creșterea stimei de sine a copilului (Bachman, 1970; Block, 1985; Loeb, Horst și Horton, 1980; Maccoby și Martin, 1983; Rosenberg, 1965).

Pe de altă parte, adolescenții care i-au perceput pe părinții lor și, în special, pe mame, plini de afecțiune și permițând un anumit grad de autonomie au un nivel al stimei de sine mai ridicat decât adolescenții care și-au perceput părinții reci și lipsiți de căldură sufletească

(Gecas și Schwalbe, 1986). Atitudinea mai permisivă a părinților a fost asociată cu un nivel mai mare al stimei de sine în copii (Anderson și Hugues, 1989), iar percepția lor despre acceptare în familie a fost corelată în mod pozitiv cu stima de sine (Morvitz și Motta, 1992). De asemenea, suportul familial are un rol important în creșterea stimei de sine (Peterson et al., 2004), mamele percepute cu un control exagerat asupra adolescenților fiind corelate în mod negativ cu o stimă de sine redusă a copiilor (Bush, Supple și Lash, 2004), sugerând faptul că contribuția maternă în dezvoltarea stimei de sine la copii este mai importantă decât cea a tatălui (Litovsky și Dusek, 1985). Și, totuși, copiii ai căror tați au participat suficient la viața emoțională a familiei au avut o creștere a stimei de sine mai mare decât a copiilor cu tați prea puțin implicați (Deutsch, Servis și Payne, 2001), deși adolescenții au, în general, percepții diferite față de părinți în ceea ce privește relațiile familiale (Demo, Small și Savin-Williams, 1987).

În plus, s-a demonstrat că există o diferență generală între băieți și fete în ceea ce privește stima de sine. Controlul mamelor prin culpabilitate și anxietate a fost corelat cu nivelul stimei de sine și realizările școlare ale băieților, în schimb nu s-a demonstrat aceeași corelație în cazul taților. Fetele au avut nivelul stimei de sine și rezultatele academice proporțional cu implicarea taților în educația lor (Warash și Markstrom, 2001) dar și cu gradul de libertate de care au beneficiat în relație cu aceștia (Graybill, 1978).

Cea mai puternică corelație a fost între suportul parental, pe de o parte, și stima de sine a adolescentului și frecvența redusă a comportamentelor necorespunzătoare și a consumului de droguri, pe de altă parte. Aceasta sugerează faptul că atașamentul părinte-copil creează o imagine pozitivă a copilului în ochii părintelui și această imagine este un reper pentru comportamentul copilului de mai târziu (Parker și Benson, 2004).

Stima de sine, comportamentul parental și modelele educaționale

O vastă abordare interdisciplinară a examinat relația dintre modelele de educație și stima de sine a copiilor. Coopersmith (1967) a explorat relațiile dintre percepția de sine a copiilor și modul în care sunt percepuți copiii de către părinți. El a concluzionat că acceptarea copiilor de către părinți și respectul față de acțiunile lor sunt două antecedente importante ale stimei de sine. În urma analizei datelor obținute de la copii și părinți s-a constatat că părinții copiilor cu stimă de sine ridicată de cele mai multe ori au manifestat următoarele atitudini și comportamente educative: au fost afectuoși, înțelegători și implicați în problemele copilului tratându-le cu seriozitate și manifestând interes neprefăcut pentru acestea; au fost severi în sensul în care au promovat cu fermitate și consecvență anumite reguli, încurajându-și copiii să ajungă la un standard înalt de comportament; au manifesta preferință pentru un model non-coercitiv de disciplină (de exemplu, lipsirea de privilegii și izolarea) de regulă analizând cauzele comportamentului necorespunzător și explicând copiilor nocivitatea acestuia; au fost democrați în sensul în care, de exemplu, timpul de culcare a fost lăsat la oportunitatea copiilor, implicându-i activ în stabilirea planurilor familiale. Deși studiul realizat de Coopersmith este în multe privințe deficient (absența fetițelor și taților din lotul cercetat, aspecte de prelucrare a datelor etc.) alți cercetători au confirmat că stima de sine ridicată este determinată de astfel de factori ca implicarea părinților, acceptarea copilului, încurajarea copilului și stabilirea unor standarde de comportament clare (Bandura și Cerbone, 1983; Gecas și Schwalbe, 1986).

S-a demonstrat că aceste caracteristici sunt implicate și în stabilitatea stimei de sine la copii (Kernis, Brown și Brody, 2000). De exemplu, copiii cu stima de sine instabilă au indicat frecvent faptul că tații lor sunt critici, manifestă control psihologic prin apelarea la tehnici de culpabilizare, nu remarcă comportamentele pozitive, nu manifestă aprobare sau afectivitate, nu

petrec timpul antrenați într-o activitate comună. Pe de altă parte tații copiilor cu stimă de sine stabilă sunt văzuți de către copii lor ca fiind capabili să ajute copilul să rezolve diferite probleme.

Rosenberg (1963) a găsit că indiferența părinților în perioada copilăriei poate fi asociat cu un nivel foarte scăzut al stimei de sine în adolescență. Multe alte studii au fost bazate pe modelele teoretice ale rolului familial în dezvoltarea stimei de sine (Rosenberg, 1979) sau pe înregistrarea percepției de sine a copiilor în corelație cu sentimentele lor despre părinți (Gecas și Schwalbe, 1986). De asemenea, stima de sine a fost puternic corelată cu atitudinea de încurajare, acceptarea, încurajarea și deschiderea din parte părinților (McCormick și Kennedy, 1994). De exemplu, Gonzalez, Holbein și Quilter (2002) au găsit faptul că stilul autoritativ exprimat într-un mod pozitiv poate dezvolta respectul de sine al copilului și afirmarea unor aspirații înalte la copil. Lamborn, Mounts, Steinberg și Dornbusch (1991), au identificat faptul că adolescenții care și-au considerat părinții autoritativi au avut un nivel mai ridicat al stimei de sine și competențe psihologice, precum și un nivel mai scăzut de disfuncții comportamentale comparativ cu adolescenții care și-au perceput părinții ca fiind nepăsători față de ei. În schimb, adolescenții cu părinți indulgenți au o puternică încredere de sine, dar, în același timp, au mai mari probleme în ceea ce privește consumul de droguri și devierile de comportament.

Cercetările anterioare au evidențiat că comportamentul parental (Sheeber, Hyman și Davis, 2001) și stima de sine (Dumont și Provost, 1999) sunt factori importanți pentru înțelegerea depresiei adolescenților. Aceste cercetări ce au combinat mai mulți factori comportamentali familiali au avut un rol determinant în investigațiile psihologice (Crick și Zahn-Waxler, 2003).

În ciuda evidențelor că fetele tind să raporteze un nivel al stimei de sine mai scăzut (Kling, Hyde, Showers și Buswell, 1999) și au un mai mare grad de risc în a face depresie

decât băieții (Crick și Zahn-Waxler, 2003), cercetările anterioare legate de comportamentul parental, autoevaluare și depresie (Garber, Robinson și Valentiner, 1997; Robertson și Simons, 1989) nu au luat în considerare genul persoanelor.

Adolescenții care și-au perceput părinții ca oferindu-le puțină susținere și căldură sufletească au raportat mai multe simptome depresive în perioada adolescenței (Bogard, 2005; Ge, Best, Conger și Simons, 1996; Meadows, Brown și Elder, 2006; Muris, Meesters, Schouten și Hoge, 2004; Sheeber, Hops, Alpert, Davis și Andrews, 1997).

Adolescenții cu o stimă de sine ridicată pot fi mai optimiști și privesc dificultățile vieții ca fiind surmontabile și de aceea pot fi mai puțin predispuși la stări depresive (Dumont și Provost, 1999; Robertson și Simons, 1989). Craighead și Green (1989) au identificat stima de sine ca o variabilă principală care însumează aproape jumătate dintre variabilele manifestate în simptomele depresive ale adolescenților.

Percepția asupra sinelui derivă din interacțiunile individuale cu părinții (Plunkett, Henry, Robinson, Behnke și Falcon, 2007). Acest fapt presupune că adolescenții care și-au perceput mamele și tații ca fiind deschiși, comunicativi, plini de afecțiune pot, de asemenea, să se perceapă pe ei înșiși ca valoroși, reducându-și riscul de depresie (Garber et al., 1997).

Studiile confirmă faptul că tații tind să fie mai aproape de băieți decât de fete (Amato, 1987), din acest motiv ei fiind mai sensibili la problemele acestora decât ale fiicelor lor. În schimb, bărbații petrec în mod considerabil mai puțin timp cu copiii decât o fac femeile. Aceasta este adevărat în special în relație cu anumite forme de îngrijire a copilului precum hrănirea, îmbrăcarea, asigurarea confortului. Oricum, cantitatea de timp petrecut în această îngrijire poate să nu fie un bun indicator a implicării emoționale. Mulți bărbați își exprimă preocuparea pentru copii prin asigurarea suportului economic, ajutor practic sau chiar joacă (Finken și Amato, 1993).

Wiltfang și Scarbecz (1990) au găsit că educația paternă este într-o relație pozitivă cu stima de sine a copiilor. În general, apartenența socială a părinților este secundară ca importanță în comparație cu realizările academice, apartenența de grup sau anturajul. Cele mai multe cercetări au demonstrat chiar că stima de sine sau lipsa ei este determinată în proporție covârșitoare de experiențele copilăriei. Astfel, identitatea maternală a fost pozitiv corelată cu stima de sine a fetelor, dar negativ corelată cu problemele de nutriție și insatisfacția cu propriul corp (Frost și Mckelvie, 2004). Aceasta înseamnă că identificarea maternală joacă un rol important în construirea imaginii de sine, mamele cu o înaltă stimă de sine determinând creșterea nivelului stimei de sine la fete (Hahn-Smith și Smith, 2000).

Rathunde et al. (2000, citat în Schmidt și Padilla, 2003), de asemenea, au găsit că adolescenții care au beneficiat de părinți ce au accentuat interacțiunea familială au avut o stimă de sine mai mare decât adolescenții cărora le-a lipsit provocarea în mediul familial. Astfel de comportament parental transmite adolescenților informații despre propria valoare, determinată de așteptările înalte pe care le au părinții de la ei, conducând, în consecință, la o creștere direct proporțională a stimei de sine.

Cercetările efectuate asupra provocărilor familiale au demonstrat un efect pozitiv asupra realizărilor academice (Csikszentmihalyi și Schneider, 2000, citat în Schmidt și Padilla, 2003) și dezvoltarea stimei de sine a adolescenților. Acest fapt indică că existența unui mediu familial stimulat va facilita creșterea performanței academice, implicarea copiilor în viața familiei și o percepție corectă a stimei de sine. Adolescenții din aceste familii nu doar că au avut o stimă de sine mai ridicată dar, de asemenea, au evidențiat o substanțială creștere a stimei de sine pe tot parcursul studiilor școlare (Schmidt și Padilla, 2003).

Calitatea relațiilor dintre părinți și copii a fost asociată cu dezvoltarea competențelor sociale deoarece studiile anterioare au demonstrat faptul că în cazul copiilor ce au probleme

de atașament există o mai mare probabilitate de a fi respinși de colegi sau profesori (Cohn, 1990; Sroufe, 1983) și de a deveni mai puțin populari la vârsta școlară (Bohlin, Hagekull și Rydell, 2000). Studiile de asemenea au exprimat că atașamentul parental și comportamentul față de părinți au corelații semnificative cu stima de sine în timpul adolescenței (Allen, Hauser, Bell și O'Connor, 1994; Arbona și Power, 2003; Simons și Robertson, 1989). Într-un studiu ce a examinat stima de sine ca un mediator între afecțiunea parentală și folosirea drogurilor în perioada adolescenței, Simons și Robertson (1989) au identificat faptul că respingerea din partea părinților a putut fi corelată cu un mai mic nivel al stimei de sine la adolescenți, care, mai departe, a fost asociat cu consumul de droguri. Cercetările anterioare au demonstrat o stimă scăzută de sine la copiii retrași și adolescenții depresivi (Capaldi și Stoolmiller, 1999; Schneider și Leitenberg, 1989).

Nivelul mai ridicat al stimei de sine constituie un construct care poate să amelioreze comportamentele disfuncționale, evenimentele negative ale vieții și simptomele depresive. Cercetările au indicat că tinerii caracterizați de o vulnerabilitate cognitivă ce poate conduce la depresie sunt mai capabili în menținerea unei atitudini pozitive care să îi ajute să depășească aspectele negative ale vieții dacă au un nivel al stimei de sine mai ridicat (Southall și Roberts, 2002).

Stima de sine și randamentul școlar

Părinții și profesorii trag concluzii despre stima de sine a copiilor din comportamentul lor și adesea atribuie dificultățile de comportament stimei de sine scăzute, ceea ce poate influența modul de relaționare cu acești copii (Harter, 1993, citat în Baumeister, 1993). Astfel, un copil care manifestă o bună dispoziție, ca urmare a nivelului ridicat al stimei de sine, poate fi perceput ca având mai mare interes și entuziasm la activitățile clasei, primind, în consecință,

mai multă atenție din partea profesorilor decât un copil care prezintă o dispoziție negativă (Fuchs-Beauchamp, 1996). Deși profesorii au convingerea că creșterea stimei de sine ar putea avea un rol important în performanța școlară, totuși, chestionați în această privință nu au putut să identifice copiii cu stima de sine scăzută la clasele la care ei predau. Aceeași situație s-a repetat și cu părinții ce au eșuat în tentativa de a indica în mod realist nivelul stimei de sine a propriilor copii (Miller și Moran, 2005).

Dezvoltarea optimă a stimei de sine are loc într-o atmosferă de acceptare care permite adolescenților autonomia și oportunitatea de a învăța competențe (Litovsky și Dusek, 1985). Stima de sine scăzută a adolescenților s-a manifestat sub forma problemelor de comportament, impactul stimei de sine asupra comportamentului fiind mai puternic la fete decât la băieți (Aunola, Stattin și Nurmi, 2000). Cercetările anterioare au demonstrat că stima de sine crește când o persoană are succes, sau este apreciată, făcând astfel stima de sine dependentă nu doar de autopercepție, ci și de percepția sa de către alții (Crocker și Wolfe, 2001; Leary et al., 2003; Lemay și Ashmore, 2005; Schmidt și Padilla, 2003).

Dificultăți și limite în cercetarea stimei de sine a copiilor

Deși cercetările curente indică faptul că comportamentul parental este puternic corelat cu evoluția stimei de sine a adolescenților, literatura existentă este deficientă în privința acestui domeniu de investigație (Milevsky, Schlechter, Netter și Keehn, 2006). Mai întâi, majoritatea cercetărilor referitoare la practicile de socializare din partea părinților au fost limitate la investigarea sociologică a copiilor fără să fie luată în considerare unicitatea anilor adolescenței. De asemenea, cercetările prezente sugerează o diferență existentă între două categorii de educație permisivă: cea indulgentă și cea neglijentă (Lamborn et al., 1991; Steinberg et al., 1994). În final, aproape toate cercetările din acest domeniu au combinat stilul

matern și cel patern într-o categorie de stiluri paternale fără să ia în considerare contribuția individuală a stilului educativ. Gerson (1986) a revelat faptul că femeile văd rolul de părinte mai mult decât necesar pentru împlinirea personală, ocupând un loc central în dezvoltarea personalității. În schimb, bărbații tind să investească mai mult din timpul lor în întreținerea familiei decât în educația copiilor (Thompson și Walker, 1991). În acord cu aceste afirmații, câteva cercetări au arătat că rolul parental are un impact mult mai puternic asupra satisfacției mamelor decât a taților (Baruch, Biener și Barnett, 1987).

Fetele, mai ales la vârsta adolescenței, sunt mai dependente de susținerea emoțională pe care o primesc de la părinții lor decât băieții, fapt care afectează într-o anumită formă stima de sine. Pe de altă parte, în timpul aceleiași perioade, stima de sine a băieților pare a fi influențată mai puternic de dorința lor de autodeterminare (Brutsaert, 1989). Instabilitatea stimei este direct legată de labilitatea acesteia. Labilitatea indică faptul că stima de sine se poate schimba sub impactul evenimentelor externe. Aceasta sugerează că instabilitatea stimei de sine poate fi estimată ținându-se cont fie de fluctuații ale acesteia pe termen lung fie de fluctuațiile imediate în auto-apreciere (Rosenberg, 1979).

Atunci când ne referim la fluctuațiile de lungă durată suntem interesați de fapt de schimbarea stimei de sine globale, o schimbare ce presupune o mutație în tonalitatea afectivă a auto-aprecierii globale. De regulă, este nevoie de mult efort și timp pentru ca o astfel de schimbare să intervină. De exemplu, pentru unii copii s-a observat o ușoară scădere a stimei de sine în momentul trecerii de la școala primară la nivelul gimnazial, urmărindu-se apoi o ușoară creștere a acesteia în anii mai mari (Bachman și O'Malley, 1983).

Studiile au demonstrat că, atunci când sunt confruntate cu un eșec, persoanele cu stima de sine scăzută au reacții afective negative mult mai pronunțate decât persoanele cu stima de sine ridicată aflate în situații identice. Umilință, lipsa motivației, rușine - iată doar câteva din

reacțiile afective tipice pe care le trăiesc. Deficiența constă în faptul că persoanele cu stima de sine scăzută posedă o abilitate redusă în a găsi cauza insuccesului ca fiind plasată în exterior. Ei de regulă își atribuie responsabilitatea eșecului, blamându-se pentru lipsa de efort suficient, de abilități necesare, etc. (Brown și Dutton, 1995; Kernis, Brockner și Frankel, 1989). Una din explicațiile posibile ar consta în faptul că spre deosebire de persoanele cu stima de sine ridicată cei cu stimă scăzută consideră că eșecurile particulare au impact negativ asupra auto-evaluării globale, că aceste eșecuri îi reprezintă. Datorită acestei convingeri, atunci când eșuează, ajung cu ușurință să conchidă că sunt penibili, incompetenți, și la modul general, incapabili să facă ceva corect. Aceste reflecții amplifică reacțiile afective negative (de altfel normale în cazul unui eșec) cel mai adesea demoralizându-i și făcându-i să renunțe la proiectele în care erau implicați. Bineînțeles, unele persoane cu stima de sine scăzută s-ar putea într-adevăr aibă dificultăți de competență (existând astfel cauze obiective pentru explicarea eșecurilor), totuși, cercetările nu au găsit nici o diferență obiectivă în ceea ce privește abilitățile pe care le au persoanele cu stima de sine scăzută și persoanele cu stima de sine ridicată.

Datorită unei nevoi acute de aprobare socială, persoanele cu stima de sine scăzută sunt înclinate, mai ales după un anumit eșec, să se angajeze activ în activități care să le schimbe imaginea publică, încercând să obțină aprobarea celorlalți, să influențeze situațiile sociale în scopul de a-și maximiza șansele pentru promovarea eu-lui (self-enhancement) (Brown și Mankowski, 1993). Pentru că nu percepe eșecul ca fiind o amenințare atât de gravă pentru propriul eu, o persoană care are o stimă de sine ridicată veritabilă este mai puțin obsedată de evitarea sau remediarea eșecului public.

Schneider și Turkat (1975) au demonstrat că după experiența unui eșec persoanele cu o stimă de sine defensivă se auto-descriu în fața unor necunoscuți într-o manieră extrem de

pozitivă comparativ cu persoanele cu stimă de sine naturală care nu fac acest lucru. Astfel, persoanele cu stima de sine defensivă au utilizat oportunitatea de a face o auto-prezentare exagerat de favorabilă pentru a-și redresa simultan stima de sine și imaginea publică.

CAPITOLUL III

METODELE DE CERCETARE

Tipul de cercetare

Prin faptul că preconizează să stabilească o relație dintre variabile această cercetare se structurează după modelul unui studiu corelațional. Subiecții sunt investigați pe parcursul unei singure proceduri de aplicare a instrumentelor de măsurare, determinând ca studiul să fie transversal.

Populația țintă și eșantionul studiat

Tema de cercetare constată în ce măsură este afectată stima de sine a copiilor minori, ca urmare a influenței din partea părinților dependenți de muncă. În această perspectivă, populația de cercetare va fi formată din copii minori, încercându-se măsurarea nivelului stimei de sine dezvoltat în contextul conviețuirii copiilor cu părinți dependenți de muncă.

Deoarece populația de cercetare este foarte mare, s-a decis constituirea unei populații țintă (target population) cuprinzând copiii minori în vârstă de la 12 la 16 ani. S-a selecționat această categorie de vârstă deoarece aceasta reprezintă perioada cea mai elocventă pentru nivelul stimei de sine și sugerează cel mai bine o posibilă corelație cu dependența de muncă a părinților. În această situație, populația accesibilă (accessible population) este reprezentată de copiii în vârstă de la 12 până la 16 ani din județul Suceava, cuprinzând un total de 24.039 elevi. Dintre acești, 11.862 sunt băieți, ceea ce reprezintă 49,34% din totalul elevilor cuprinși între vârstele menționate. De asemenea, 9671 trăiesc în mediul urban, ceea ce reprezintă

40,23% din elevii respectivi.

Eșantionul a fost constituit printr-o eșantionare de tip ciorchine (cluster sample), dat fiind faptul că populația de interes este destul de mare și cu o distribuție geografică destul de largă. În plus, apare dificultatea cercetării datorate imposibilității identificării copiilor care provin din familii cu părinți dependenți de muncă. Astfel, din cele aproximativ 100 de școli gimnaziale și liceale, corespunzând categoriei de vârstă cercetate, au fost selectate șase școli accesibile aplicării chestionarului. Apoi, din lista de clase corespunzând categoriei de vârstă s-au ales în mod aleatoriu șase clase, ceea ce ar corespunde unui număr aproximativ de 100 subiecți. Practic, au fost două eșantioane dependente, cel al părinților și cel al copiilor pentru care s-a aplicat două instrumente diferite și apoi s-a studiat corelațiile dintre scorurile lor. Dacă părinții cu scoruri mari la test vor avea copii cu scoruri mici la scala stimei de sine atunci ipoteza se confirmă.

Folosindu-se un tabel electronic al școlilor oferit de către Inspectoratul Școlar Județean Suceava s-a atribuit câte un număr de înregistrare fiecărei școli, eșalonate pe două categorii, corespunzând distribuirii rurale și urbane, după care a urmat o tragere la sorți a câte 3 școli din fiecare categorie. În cadrul acestor școli a fost făcută o selecție a claselor, corespunzând limitelor de vârstă a subiecților, câte o clasă din fiecare școală. Aceștia au fost împărțiți în două categorii obiective, de la 12 la 14 ani și de la 14 la 16 ani, acest fapt presupunând o selecție a trei clase din ciclul gimnazial și trei clase din ciclul liceal.

S-a urmărit o proporționalitate a reprezentării subiecților pe categorii de sex, în vederea eliminării variabilelor străine care ar putea surveni prin faptul că reprezentanții unui sex ar putea avea valoare naturală a stimei de sine mai mare decât a celeilalte categorii. Pentru aceasta a fost necesară o nouă eșalonare aleatorie a categoriei mai bine reprezentată cantitativ, pentru a fi adusă la o valoare numeric echivalentă celeilalte categorii (numărul băieților

aproximativ egal cu al fetelor). În fapt, modul de eşantionare îmbină metoda ciorchinului cu metoda stratificării.

Prezentarea instrumentelor

În prealabil, înainte de aplicarea instrumentelor, s-a explicat subiecţilor că scopul eşantionării este cel de sesizare a legăturii existente între modelul familial şi implicarea în muncă a părinţilor.

Instrumentele folosite în cadrul eşantionării prezintă o puternică validare şi fidelitate, fiind utilizate în cercetări specifice domeniului pe care îl reprezintă şi aplicate pe grupuri diferite.

În vederea cercetării variabilei dependente (stima de sine), se aplică asupra copiilor cu părinţi identificaţi ca fiind workaholici testul Rosenberg's Self-Esteem Scale (vezi Anexa A). Scala are un scor de validare puternic: corelaţia test-retest este de .82, iar consistenţa internă de .77.

Acesta este cel mai răspândit instrument pentru a măsura stima de sine în studiile de cercetare. Instrumentul cuprinde 10 itemi de tip Likert, cu patru opțiuni aranjate de la *total de acord* (3) până la *total în dezacord* (0). Itemii 3, 5, 8, 9, 10 au un scor invers, de la *total în dezacord* (3) la *total de acord* (0).

În scopul constatării relației existente între părinte-muncă, va fi folosit ca instrument de măsurare pentru variabila independentă Work Addiction Risk Test (vezi Anexa B), constând în 25 de itemi care măsoară nivelul de dependență în muncă al părinților. Testul are o puternică validare, cu deviația standard .10,6 și consistența internă de .88. Rezultatele sugerează că workalholismul, așa cum este măsurat de WART, include cinci dimensiuni: (a) tendința de a constrânge, (b) controlul, (c) comunicarea diminuată/concentrarea pe sine, (d)

incapacitatea de a delega, (e) auto-suficiența.

Testul a fost trimis acasă prin intermediul copiilor. Răspunsurile itemilor corespund celor patru nivele de tip Likert, eșalonate de la 1 (niciodată adevărat) la 4 (întotdeauna adevărat). Cel mai înalt scor posibil este 100, reprezentând nivelul cel mai înalt de dependență, iar cel mai mic este 25, corespunzând lipsei de dependență. Ca urmare a folosirii acestui instrument, a fost obținută o împărțire a eșantionului în două grupe: părinți identificați a fi „workaholici” și părinți „non-workaholici”.

Procedura de strângere a datelor

Pentru strângerea datelor am solicitat mai întâi aprobare din partea directorilor școlilor selectate. Elevii chestionați provin din clasa a VII-a de la Școala „Dimitrie Gusti”, Fundu Moldovei, clasa a VIII-a - Școala Pojorâta, clasa a VI-a - Școala Sadova, clasa a IX-a Colegiul „Alexandru cel Bun”- Gura Humorului, clasa a X-a - Colegiul Național „Dragoș Vodă”, Câmpulung Moldovenesc și clasa a IX-a de la Colegiul Silvic, Câmpulung Moldovenesc.

Le-am cerut inițial să le ofere părinților testul The Work Addiction Risk Test, alături de care am anexat o notă explicativă referitoare la utilitatea acestui studiu și a necesității completării în mod sincer a datelor solicitate și oferirea unor amănunte legate de procedura de completare. Am oferit garanții cu privire la confidențialitatea datelor și am menționat că solicitarea mea nu are caracter obligatoriu. Am luat în considerare ca ambii părinți să fie acasă și am evitat să includ în baza de date acele chestionare care erau incomplete sau sosite doar din partea a unui singur membru al familiei. În consecință, în cadrul celor șase clase selectate cu un efectiv total de 124 de elevi, doar la 98 dintre ei ambii părinți puteau trimite chestionarele completate. La restul, cel puțin un părinte era plecat în străinătate sau familiile erau destrămate. Am oferit un termen de o săptămână pentru completarea chestionarelor, după care

m-am deplasat din nou pentru strângerea lor. Cu această ocazie, copiilor a căror părinți au răspuns la chestionare li s-a aplicat Rosenberg's Self-Esteem Scale, în vederea măsurării nivelului stimei de sine a acestora. Dintre cele 196 de chestionare trimise, corespunzând celor 98 de familii, au fost returnate 160, dintre care doar 140 aveau datele complete. Acestea constituie echivalentul a 70 de elevi care corespund eșantionului căruia i s-a aplicat testul pentru măsurarea stimei de sine. Distribuția a fost uniformă, 37 fiind fete (57%), iar 33 băieți (53%).

Testul a fost completat în zile diferite, în funcție de programul alcătuit de comun acord cu diriginții ce și-au dat acordul pentru realizarea eșantionării în cadrul orelor de dirigenție. S-a solicitat, în limitele posibilității, ca aplicarea testelor asupra copiilor să fie realizată în acest cadru dat fiind faptul că elevii manifestă o atitudine mai relaxată în timpul derulării acestora. M-am deplasat personal pentru aplicarea chestionarelor, pentru a-i motiva pe elevi cu privire la seriozitatea studiului și pentru asigurarea corectitudinii cu care elevii completează fișele primite. Am încercat să creez o atmosferă destinsă, relaxantă pentru a îndepărta posibili factori stresori care puteau perturba rezultatele cercetării. I-am asigurat că rezultatele vor fi confidențiale și le-am explicat importanța unui asemenea studiu, conștientizându-i asupra importanței obiectivității datelor culese. Testul a fost aplicat doar acelor copii ai căror părinți acceptaseră să completeze testul de măsurare a dependenței de muncă și au trimis înapoi chestionarele cu datele completate în mod corect. S-a oferit timp suficient pentru completare, oferindu-se explicații unde au fost solicitate.

Analiza datelor

Datele obținute vor fi corelate, pentru a fi sesizată relația (în cazul în care se confirmă că există) dintre grupul de copiii proveniți din părinți dependenți de muncă și nivelul stimei de

sine, comparativ cu nivelul stimei de sine la copiii din familiile non-workaholice, măsurarea fiind făcută pe o scară de interval.

Pentru stabilirea corelației existente între cele două variabile va fi obținut un scor prin măsurarea cu Pearson's (r), care este cel mai eficient coeficient de corelație. Corelația este o metodă statistică utilizată pentru a determina relațiile dintre două sau mai multe variabile. Există mai multe tipuri de corelații atât parametrice cât și neparametrice.

Coeficientul de corelație este o valoare cantitativă ce descrie relația dintre două sau mai multe variabile. El variază între (-1 și +1), unde valorile extreme presupun o relație perfectă între variabile în timp ce 0 înseamnă o lipsă totală de relație liniară. O interpretare mai adecvată a valorilor obținute s-a făcut prin compararea rezultatului obținut cu anumite valori prestabilite în tabele de corelații în funcție de numărul de subiecți, tipul de legătură și pragul de semnificație dorit. În cazul acestei teme de cercetare, vom opera cu două variabile corelate negativ: dacă una crește, cealaltă tinde să dească. Gradul acesta de corelație lineară poate fi reprezentat cantitativ prin coeficientul de corelație. Acest coeficient a fost obținut prin transformarea scorului neprelucrat într-un scor sigma și găsirea valorilor medii ale produsului lor vectorial.

Probele parametrice sunt preferate în cazul îndeplinirii acestor condiții deoarece sunt mai solide, ceea ce înseamnă creșterea posibilității de a respinge o ipoteză falsă. Aceste condiții pot fi verificate prin localizarea mediei în cadrul distribuției normale a datelor cât și prin calcularea indicatorilor de omogenitate a eșantionului cercetat.

Vom compara, de asemenea, copii din familii cu tații dependenți de muncă cu copii care au tați non-workaholici. Aceeași comparație se face și în privința copiilor a căror mame au fost identificate cu aceleași trăsături. Dacă există o diferență semnificativă, înseamnă că se poate deduce existența unei manifestări mai accentuate a scăderii stimei de sine la copiii unui

anume părinte (tată sau mamă) dependent de muncă.

În cazul în care scorurile obținute nu ilustrează o corelație între variabila independentă și cea dependentă înseamnă că ipoteza de cercetare nu este confirmată, fiind acceptată ipoteza de nul, adică nu există o relație semnificativă între nivelul stimei de sine a copiilor minori și dependența de muncă.

CAPITOLUL IV

PREZENTAREA REZULTATELOR

Introducere

În acest capitol sunt prezentate rezultatele analizei datelor culese de la subiecți, modul în care a fost efectuată eșantionarea și corelațiile făcute pentru a verifica dacă ipotezele cercetării se confirmă.

Descrierea eșantionului

Eșantionul a fost compus din elevi cuprinși între vârstele de 12-16 ani și părinții acestora. Pentru reușita cercetării era necesar ca mai întâi ambii părinți să completeze testul pentru ca ulterior copiilor să li se aplice testul corespunzător subiectului cercetat.

Dintre cele 196 de chestionare trimise, corespunzând celor 98 de familii, au fost returnate 160, dintre care doar 140 aveau datele complete. Acestea constituie echivalentul a 70 de elevi care corespund eșantionului căruia i s-a aplicat testul pentru măsurarea stimei de sine. O parte dintre părinți, în număr de 6, au refuzat să completeze chestionarul, invocând lipsa de timp sau dezinteresul pentru a participa la acest studiu. Dat fiind faptul că refuzul a fost înregistrat din partea ambilor părinți și nu doar a unuia individual, nu s-a pus problema anulării vreunui chestionar pe motivul că celălalt soț a refuzat completarea datelor.

Dintre cei 140 de părinți participanți la cercetare, 43 dintre ei au studii gimnaziale, 67 studii liceale, iar 30 studii universitare. Media de vârstă este cuprinsă între 42 ani (minimum) și 51 (maximum) la mame și 44 (minimum) și 55 (maximum) la tați. Am solicitat pentru

relevanța cercetării ca să fie precizat și locul în care își desfășoară activitatea. Astfel, 25% dintre mame sunt casnice, 37% angajate în sectorul public la stat și 38% în sectorul privat. În cazul taților, 19% sunt șomeri, 42% lucrează în sectorul de stat, iar 39% în cel privat.

Odată stabilit numărul elevilor cărora li se putea aplica testul, li s-a oferit pentru completare testul Rosenberg's Self-Esteem Scale, în vederea identificării nivelului stimei de sine a acestora. Cei 70 de elevi sunt distribuiți în proporție de 56% în mediul rural și 44% în mediul urban.

Date descriptive

Scorul minim obținut de mamele care au completat chestionarul ce vizează stabilirea măsurii în care persoana este dependentă de muncă este de 41, iar scorul maxim este de 86. Cu alte cuvinte, scorurile mamelor la aceste test sunt cuprinse între 41 și 86. Cel mai mic scor în cadrul aceluiași chestionar aplicat taților este de 30, scorul cel mai mare fiind de 88. Scorul mediu obținut de mame este 68,24, în timp ce media scorurilor obținute de tați la chestionarul Work-Addiction Risk Test este 68,06. Deviația standard în cazul mamelor este 10,86, în cazul taților este 11,43 iar în situația copiilor este 5,07. Abaterea standard este un indice de împrăștiere și arată cu cât se abat scorurile subiecților de la medie.

Scorul minim obținut de copiii care au completat chestionarul privind stima de sine este 8, iar cel mai mare scor este de 29. Media scorurilor copiilor la aceste test este 15,63. Diferența dintre scorurile minime și maxime este 45 în cazul dependenței de muncă al mamelor, 58 în cazul taților și 21 în ceea ce privește stima de sine a copiilor (vezi Anexa C).

Proba ipotezei

Obiectivul acestei cercetări este acela de a stabili dacă există o legătură între dependența de muncă a părinților și stima de sine a copiilor.

Ipoteza 1 (H_1): Există o corelație (legătură semnificativă statistic) între stima de sine a copilului și dependența de muncă a mamei.

Ipoteza de nul (H_{01}): Nu există o corelație (legătură semnificativă statistic) între stima de sine a copilului și dependența de muncă a mamei.

Variabila 1 este reprezentată de stima de sine a copilului iar variabila 2 de dependența de muncă a mamei.

Pentru stabilirea corelației existente între cele două variabile va fi obținut un scor prin măsurarea cu Pearson's (r), care este cel mai eficient coeficient de corelație, fiind o măsură de corelație (dependență lineară) între două variabile X și Y, dând o valoare între +1 și -1. Este folosit în știință ca măsură a dependenței lineare între două variabile. În urma măsurării cu Pearson's (r) s-a stabilit că există o corelație semnificativă statistic, puternică (mare) și negativă între stima de sine a copilului și dependența de muncă a mamei ($r = -.590, p < .001$) (vezi Anexa D). Conform datelor de calcul, atunci când crește dependența de muncă a mamei scade stima de sine a copilului și când scade dependența de muncă a mamei crește stima de sine a copilului. Rezultă că ipoteza 1 (H_1) este confirmată.

Ipoteza 2 (H_2): Există o corelație (legătură semnificativă statistic) între stima de sine a copilului și dependența de muncă a tatălui.

Ipoteza de nul (H_{02}): Nu există o corelație (legătură semnificativă statistic) între stima de sine a copilului și dependența de muncă a tatălui.

Variabila 1 este reprezentată de stima de sine a copilului iar variabila 2 de dependența de muncă a tatălui.

În urma măsurării cu Pearson's (r) s-a stabilit că între dependența de muncă a tatălui și stima de sine a copilului există o corelație semnificativă statistic, puternică (mare) și negativă între stima de sine a copilului și dependența de muncă a tatălui ($r = -.619, p < .001$) (vezi Anexa E).

Conform datelor de calcul, atunci când crește dependența de muncă a tatălui scade stima de sine a copilului, iar când scade dependența de muncă a tatălui crește stima de sine a copilului. Rezultă că ipoteza 2 este confirmată.

Obiectivul cercetării este atins, dovedindu-se faptul că există o corelație semnificativă, puternică și negativă între dependența de muncă a părinților și stima de sine a copiilor.

CAPITOLUL V

REZUMAT, CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Rezumat

Această investigație și-a propus să constate în ce măsură este afectată stima de sine a copiilor, ca urmare a influenței din partea părinților dependenți de muncă. Din această perspectivă, populația de cercetare a fost formată din elevi la începutul adolescenței, încercându-se măsurarea nivelului stimei de sine și în ce măsură acesta ar putea fi influențat de conviețuirea cu părinți dependenți de muncă.

În primul capitol au fost expuse natura și dimensiunea temei de cercetare. A fost definită problema și antecedentele acesteia. S-a menționat ipoteza și limitele de cercetare a problemei enunțate. De asemenea, au fost precizate obiectivele cercetării și importanța pe care o are aceasta în remedierea unor disfuncționalități în relațiile dintre copii și părinți. În final au fost definiți termenii importanți care fac obiectul acestei cercetări.

În al doilea capitol a fost prezentată revizia bibliografică a cercetărilor anterioare efectuate în privința variabilelor enunțate. Studiile cercetate au fost utilizate pentru a evidenția următoarele categorii: (a) efectele psihologice și sociale ale dependenței de muncă, (b) suportul familial, stima de sine și implicațiile sale, (c) stima de sine, comportamentul parental și modelele educaționale, (d) stima de sine și randamentul școlar (e) dificultăți și limite în cercetarea stimei de sine a copiilor.

În capitolul al treilea s-a prezentat metodologia de cercetare. Aceasta explică pe scurt

tipul de cercetare și descrie populația și eșantionul. Este enunțată ipoteza de cercetare și ipoteza de nul, este descrisă construcția instrumentului și operaționalizarea variabilelor. În sfârșit, sunt prezentate întrebările de cercetare, modul în care au fost strânse datele și testele statistice aplicate.

În capitolul patru sunt evidențiate rezultatele studiului, caracteristicile demografice ale eșantionului, limitele de aplicabilitate ale testelor. De asemenea, au fost descrise rezultatele și modul în care acestea au fost obținute.

Eșantionul a fost constituit printr-o eșantionare de tip ciorchine, dat fiind faptul că populația de interes era destul de mare și cu o distribuție geografică destul de largă. Eșantionul a fost compus din elevi cuprinși între vârstele de 12-16 ani și părinții acestora. Din cadrul celor șase clase selectate cu un efectiv total de 124 de elevi, doar la 98 dintre ei ambii părinți puteau remite chestionarele completate. În final, au fost returnate 160 de chestionare, însă doar 140 aveau datele corect completate, ceea ce a corespuns unui număr de 70 de elevi care a constituit eșantionul de aplicare a testului pentru măsurarea stimei de sine.

În scopul constatării relației existente între părinte-muncă, a fost folosit ca instrument de măsurare pentru variabila independentă Work Addiction Risk Test (WART), iar în vederea cercetării variabilei dependente (stima de sine), s-a aplicat asupra copiilor cu părinți identificați ca fiind workaholici testul Rosenberg's Self-Esteem Scale (RSES). Pentru stabilirea corelației existente între cele două variabile a fost obținut un coeficient de corelație Pearson's r . În cazul acestei teme de cercetare, am operaționalizat cu două variabile corelate negativ: dacă una crește, cealaltă tinde să descrească. Gradul acesta de corelație lineară a fost reprezentat cantitativ prin coeficientul de corelație. Astfel, indicele de corelație în cazul dependenței de muncă al mamelor a fost $-0,590$, iar în cazul taților $-0,619$, ambele valori încadrându-se în parametrii normali. Conform datelor de calcul, atunci când a crescut dependența de muncă a părinților a scăzut stima de

sine a copilului. Rezultă astfel că ipoteza de lucru a fost confirmată.

Discutarea rezultatelor

Rezultatele acestei cercetări răspund în mare parte așteptărilor formulate la începutul studiului. Rolul important al familiei în creșterea stimei de sine a fost confirmată, în acord cu cercetările anterioare care și-au propus să coreleze acest construct psihologic cu alte variabile. Dat fiind faptul că preocupările de cercetare referitoare la dependența de muncă sunt relativ recente, primul studiu asupra copiilor proveniți din familii workaholice s-a ocupat de disfuncționalitățile de ordin interior ce ar putea apărea putând fi resimțite de către ceilalți membri ai familiei (Robinson și Kelley, 1998). Caracteristicile unor asemenea familii indică faptul că mai mulți membri ai familiei pot fi afectați de workaholism (Robinson, 1998c). În plus, un alt studiu comparativ dintre copiii din familii dependente de muncă cu copii din familii dependente de alcool (Carroll și Robinson, 2000) au indicat existența la copiii cu părinți dependenți de muncă a unui scor mai mare al depresiei decât în cazul celorlalți copii. Majoritatea studiilor efectuate au atestat efectul negativ asupra copiilor al dependenței de muncă a părinților, ceea ce ar putea cauza probleme serioase odată cu creșterea lor (Robinson, 2001).

Cercetarea de față confirmă ipoteza că există o corelație între dependența de muncă a părinților și stima de sine a copilului. Dintre cei 70 de copii chestionați, 60% au un nivel al stimei de sine scăzut. De asemenea, se constată că dintre aceștia 23 au ambii părinți cu dependență de muncă, ceea ce înseamnă 55% din totalul elevilor cu un nivel redus al stimei de sine. Conform datelor statistice, 35% dintre ei au doar un părinte workaholic. Influența dependenței de muncă asupra stimei de sine este evidentă și din faptul că doar 5% dintre copiii cu părinți dependenți de muncă au un nivel al stimei de sine scăzut, fără ca părinții să

înregistreze valori crescute ale dependenței de muncă.

Din studiul efectuat reiese că dintre cele 22 de fete cu stimă de sine scăzută toate provin din familii în care mamele sunt dependente de muncă, ceea ce reprezintă un procent de 100%. În schimb, se înregistrează doar 12 cazuri de fete în care și tații sunt dependenți, sugerând o contribuție maternă în dezvoltarea stimei de sine la copii mai importantă decât cea a tatălui, realitate care este în acord cu studiul lui Litovsky și Dusek (1985). Indicele de corelație fiind - 590 sugerează că fetele, mai ales la vârsta adolescenței, sunt mai dependente de susținerea emoțională pe care o primesc de la părinții lor decât băieții, fapt care afectează într-o anumită formă stima de sine.

Cei 18 băieți ce au înregistrat un scor ce sugerează o stimă de sine scăzută provin din familii în care tații le influențează dezvoltarea personalității. Practic, 88% locuiesc alături de tați dependenți de muncă, dar numai 61% dintre aceștia au și mame workaholice. Rezultatele cercetării de față sunt în acord cu concluziile altor studii ce au indicat preponderența stărilor grave de depresie și anxietate la copiii cu tați workaholici decât în grupul de tineri care proveneau din familii cu tați nonworkaholici, aspect confirmat de Robinson și Rhoden (1998). Se demonstrează, astfel, că există o diferență generală între băieți și fete la capitolul stima de sine. Rezultatele studiului sugerează faptul că tații tind să fie mai aproape de băieți decât de fete (Amato, 1987), din acest motiv ei fiind mai sensibili la problemele acestora decât ale fiicelor lor. Este o recunoaștere a faptului că bărbații petrec în mod considerabil mai puțin timp cu copiii decât o fac femeile. Aceasta este adevărat în special în relație cu anumite forme de îngrijire a copilului precum hrănirea, îmbrăcarea, asigurarea confortului. Oricum, cantitatea de timp petrecut în această îngrijire poate să nu fie un indicator acurat al implicării emoționale. Mulți bărbați își exprimă preocuparea pentru copii prin asigurarea suportului economic, ajutor practic sau chiar joacă (Finken și Amato, 1993).

Gerson (1986) a revelat faptul că femeile văd rolul de părinte mai mult decât necesar pentru împlinirea personală, ocupând un loc central în dezvoltarea personalității. În schimb, bărbații tind să investească mai mult din timpul lor în întreținerea familiei decât în educația copiilor (Thompson și Walker, 1991).

Implicații

Dependența de muncă este, probabil, printre puținele adicții acceptate de societate, fiindcă efectele ei negative nu sunt atât de evidente. Nu trebuie confundată o persoană care muncește mult cu una dependentă de muncă. Persoanele care sunt pasionate de ceea ce fac și muncesc din greu pentru a-și atinge scopurile nu sunt neapărat dependente de muncă. Conceptul de dependent de muncă nu se aplică acelor indivizi care trebuie să lucreze ore în șir ca o necesitate. Un fermier ale cărui animale trebuie îngrijite constant poate lucra până la 60-70 de ore pe săptămână, însă acesta nu suferă de dependență de muncă. Un părinte singur care pe lângă faptul că lucrează multe ore, mai urmează și cursuri de perfecționare în dorința de a asigura mai mult copilului său, nu este victima acestei afecțiuni.

Cauzele dependenței de muncă ar putea fi multiple. Pe de-o parte poate fi vorba despre o stimă de sine scăzută, de nevoia permanentă de a face cât mai mult și cât mai bine pentru a-și demonstra că este o persoană de valoare. O altă cauză ar fi teama de eșec, teama ca oricând cineva mai bun îi poate lua locul așa că trebuie să fie mereu în top. De altfel, dependența de muncă poate fi o modalitate prin care fugim de noi înșine sau de viața personală care nu ne oferă nici un fel de satisfacție. Cu atât mai mult cu cât este mai ușor să-ți gestionezi munca decât viața privată. La origine, dependenții de muncă pot fi copii care au fost excesiv răsfățați și se trezesc într-o lume ostilă la care nu știu să se raporteze. Drept urmare ei aleg să se refugieze în muncă.

Primul pas în tratare, ca în orice dependență, este recunoașterea. Dar este bine de știut că reușita depinde foarte mult și de voință. Dependenții de muncă își iau mereu de lucru acasă și ajung astfel, fără să-și dea seama, să-și neglijeze familia și prietenii. Sunt genul de oameni care nu pot merge în concediu pentru că nu știu să se relaxeze, sau pentru că vorbesc doar despre munca lor, gândindu-se oare ce se mai întâmplă la birou în lipsa lor.

Astfel, dependenții de muncă ajung să transforme munca într-un comportament compulsiv, adăugându-și în permanență noi sarcini de făcut pentru fiecare zi. Dependenții de muncă sunt mereu grabiți și parcă ar funcționa contracronometru din dorința de a îndeplini toate sarcinile propuse pentru o zi. Se simt vinovați când nu pot realiza un obiectiv propus sau când nu pot lucra ceva și devin nervoși când lucrurile nu ies cum anticipaseră.

Workaholicii sunt persoane inteligente, ambițioase, de succes, prizoniere ale propriului succes. Dependentul de muncă este de părere că este singurul capabil să efectueze munca lui. Este un perfecționist care nu va accepta greșeli de ordin uman și va căuta în permanență să îndeplinească maximum de sarcini posibile înainte de a se simți împăcat cu sine. Îi vine foarte greu să se relaxeze, simțind întotdeauna că mai este o sarcină de realizat. Dacă dependenții de muncă sunt obsesivi, incapabili să se relaxeze și mult prea concentrați pe propria persoană, ceea ce duce la rezultate profesionale sărace și la conflicte/tensiuni în interiorul echipei, atunci angajatorii nu ar trebui să încurajeze această atitudine, ci să prevină consecințele sale.

Mulți oameni au sentimentul că viața nu are nici o semnificație. Aceasta creează o neîmplinire în sufletul lor, care induce frica și implicit dorința de a găsi orice cale pentru a da un sens vieții, una dintre ele fiind dependența de muncă.

Situația în România a devenit mai complicată după revoluția din 1989, oamenii fiind constrânși de împrejurări să muncească mai mult și în condiții mai grele. Soluția ideală este ruperea cercului vicios: renunțarea la sursa de presiune (serviciul solicitant) și înlocuirea

acestui cu o slujbă cu un program de lucru mai lejer. De cele mai multe ori acest lucru se dovedește extrem de greu de realizat, din cauza faptului că înseamnă renunțare la beneficii financiare (afectând ambii parteneri) dar și profesionale (afectând partenerul a cărui carieră se va modifica). De aceea experții în astfel de relații recomandă partenerilor celor dependenți de muncă următoarele modalități de ameliorare a situației: implicarea în viața profesională a partenerului și înțelegerea motivațiilor acestuia (de ce pentru el serviciul este o sursă de satisfacție personală), ordonarea în mod echilibrat a evenimentelor și a momentelor la care se dorește participarea celuilalt, o abordare mai subtilă, găsirea unor puncte de interes proprii, sau chiar terapia de cuplu. Aceste lucruri sunt recomandate în ideea de a acorda o șansă relației și cu speranța că se va găsi un mod de funcționare a cuplului, sau că partenerul va ajunge să înțeleagă ce riscă: în cazul dependențelor de muncă riscul de divorț este mult mai mare.

Cea mai comună problemă ce apare drept urmare a dependenței de muncă este înstrăinarea de familie. Lipsa de timp alocată educării copiilor este cea mai gravă consecință a angrenării în activități care le diminuează capacitatea de relaționare cu aceștia. Practic, este ignorată importanța dezvoltării la copii a unei stime de sine corecte, negându-se astfel necesitatea asigurării unui feedback continuu al rezultatelor acțiunilor acestora, a definirii și evaluării continue pentru ca aceștia să interacționeze eficient atât în mediul social cât și în mediul natural. Se ignoră faptul că modul în care gândesc copiii despre propria persoană le afectează modul de a acționa. Datorită unei nevoi acute de aprobare socială persoanele cu stima de sine defensivă sunt înclinate, mai ales după un anumit eșec, să se angajeze activ în activități care să le schimbe imaginea publică, încercând să obțină aprobarea celorlalți, să influențeze situațiile sociale în scopul de a-și maximaliza șansele pentru promovarea eu-lui. Pentru că nu percepe eșecul ca fiind o amenințare atât de gravă pentru propriul eu, o persoană care are o stimă de sine ridicată veritabilă este mai puțin obsedată de evitarea sau remedierea

eșecului public.

Diferitele varietăți ale stimei de sine sugerează faptul că este insuficient să cunoaștem dacă cineva are o stimă de sine ridicată sau scăzută: natura acesteia poate fi diferită, implicând diferite funcționari ale structurii psihice. Acest aspect este important deoarece majoritatea studiilor teoretice sau aplicative apelează pentru măsurarea stimei de sine globale la scala stimei de sine propusă de Rosenberg (1965). Ea măsoară stima de sine globală, indicând dacă o persoană are o stimă de sine scăzută sau ridicată. Însă cunoașterea doar a acestui aspect al stimei de sine nu este suficient. În unele cazuri o stimă de sine ridicată maschează o depreciere interioară cunoscută (stima de sine defensivă) sau necunoscută (stima de sine implicită) persoanei în cauză. În această privință sunt necesare eforturi conjugate ale părinților cu alți factori cu implicații educaționale (profesori, agenții nonguvernamentale) în vederea dezvoltării armonioase a copiilor la vârsta formării lor ca viitori cetățeni. În această privință, se impun modalități de creștere a stimei de sine a copiilor prin aprecieri, petrecerea timpului liber cu copilul, încurajări, manifestarea încrederii în potențialul său de a realiza anumite lucruri.

Ideea de succes ca urmare a perseverenței ar trebui să înceapă devreme. Însă un copil care este fericit pentru că a realizat ceva dar care nu este iubit poate să simtă gustul stimei de sine scăzute. O stimă de sine sănătoasă se dezvoltă într-o stare de echilibru. Acest echilibru este conferit și de modul în care se raportează părinții la propria lor stimă de sine. Ei trebuie să fie un model pozitiv pentru copii. Dacă sunt nerealiști și pesimiști și se consideră limitați aptitudinal copilul va copia acest model. Imbunătățirea propriei stime de sine este esențială pentru crearea unui model demn de urmat. Stima de sine pozitivă parentală deține un rol determinant în abilitatea de a le crea copiilor stima de sine pozitivă și eficiența personală.

Concluzii

Având la bază informațiile obținute din această investigație se pot enumera următoarele concluzii ale studiului:

1. Am găsit o relație directă între dependența de muncă a părinților și nivelul stimei de sine a copiilor.
2. S-a constatat că stima de sine a fetelor este corelată cu dependența de muncă a mamei, în timp ce băieții se simt mai afectați de timpul care le este alocat de către tați.
3. Nivelul stimei de sine este în scădere în familiile în care ambii părinți sunt dependenți de muncă, comparativ cu situația copiilor care relaționează doar cu un părinte dependent de muncă.
4. Există o problemă reală a stimei de sine la copiii aflați la debutul adolescenței, relaționarea lor cu ambii părinți fiind defectuoasă, ceea ce impune cu necesitate modificarea priorităților familiale.

Recomandări

Conform rezultatelor, discuțiilor, concluziilor și implicațiilor, în ultima parte a acestei cercetări sunt făcute următoarele recomandări direcționate în mod prioritar către elementele implicate în educație, cum ar fi părinți, profesori, instituții oficiale administrative:

1. Sensibilizarea cadrelor didactice de a fi mai preocupate de problematica stimei de sine a copiilor și abordarea acestui subiect în lectoratele cu părinții în vederea anticipării sau remedierii nivelului scăzut al acestui construct psihologic. Se recomandă stabilirea unui canal de comunicare directă între profesori și părinți, în ceea ce privește observarea de atitudini, interese și dezvoltare personală, pentru a promova așteptări realiste cu privire la copii.
2. Inițierea unor campanii de conștientizare a părinților asupra riscului la care își expun

copiii prin concentrarea excesivă asupra activității lucrative, în detrimentul timpului de calitate petrecut alături de copii. Deoarece studiul confirmă rolul important al ambilor părinți în creșterea nivelului stimei de sine al copiilor, aceștia trebuie să asigure de comun acord un climat favorabil dezvoltării personalității într-o manieră armonioasă. Acest fapt necesită cu prioritate investiție de timp și preocupare consecventă atât pentru constatarea eventualelor dereglări educaționale survenite, cât și pentru remedierea acestora.

3. Directorii unităților școlare în colaborare cu cadrele didactice sunt invitate să își împartă responsabilitățile în ceea ce privește gestionarea activităților extracurriculare în care să fie implicați și părinții. Se impune cu necesitate dezvoltarea unor asemenea programe de educație alternative prin care copii și părinți să participe împreună în derularea unor programe constructive care vor avea rolul de a îmbunătăți relațiile intrafamiliale. Din această perspectivă, trebuie conștientizat faptul că climatul școlar joacă un rol important în dezvoltarea stimei de sine la elevi.

4. Inspectoratul școlar ar trebui să inițieze periodic și să monitorizeze studii de cercetare pentru a evidenția parcursul copiilor în ceea ce privește dezvoltarea stimei de sine. Se impune, în acest sens, o implicare mai activă a structurilor Inspectoratului în coordonarea unor proiecte județene de valorizare a acestui concept.

5. Prin campanii mass-media se poate revaloriza familia ca unitate de bază a societății, acordând acesteia rolul prioritar în educarea copilului. Este necesară schimbarea de viziune cu privire la sistemul educațional, presa având un rol esențial în modelarea percepțiilor și implementarea programelor cu conținut educativ.

De asemenea, se impun anumite direcții de cercetare care ar putea fi extinse pentru o evidențiere cât mai concretă a implicațiilor pe care le poate avea dependența de muncă asupra formării stimei de sine a copiilor:

1. Replicarea acestui studiu la o populație mai mare. Cercetările viitoare ar trebui să stabilească dacă rezultatele se confirmă și la un eșantion reprezentativ pentru populația României, pentru ca astfel să fie stabilite, astfel, măsuri la nivel național pentru creșterea nivelului stimei de sine a copiilor.

2. Efectuarea unor studii care să coreleze vârsta copiilor cu dependența de muncă a părinților pentru a ilustra dacă există diferențe de dezvoltare a stimei de sine în diferite etape de creștere a copilului, plecând de la ipoteza că primii ani de viață sunt decisivi în formarea personalității sale.

3. Inițierea unui studiu longitudinal desfășurat pe o perioadă de câțiva ani care să urmărească evoluția stimei de sine a copiilor provenind din familii identificate ca fiind dependente de muncă, pentru a se constata în ce măsură scorul obținut la diferite intervale de timp se modifică și dacă survine o scădere a nivelului stimei de sine în urma conviețuirii îndelungate cu părinți workaholici.

4. Fiindcă în România situația familiilor este afectată de considerente economice mai mult decât în alte țări, este necesar un studiu de impact care să constate în ce măsură implicațiile financiare pot determina o accentuare a dependenței de muncă și cum acestea pot afecta pe termen lung dezvoltarea personalității copiilor.

ANEXA A

ROSENBERG SELF-ESTEEM SCALE
(Rosenberg, 1965)

AFIRMAȚIA		PUTERNIC DE ACORD	DE ACORD	DEZACORD	PUTERNIC DEZACORD	
1.	Cred că sunt o persoană cel puțin la fel de prețioasă ca și alții	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	3
2.	Cred că am un număr suficient de calități	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	3
3.	Pe ansamblu, sunt înclinat să cred că sunt un ratat	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	3
4.	Sunt capabil să fac lucruri la fel de bine ca majoritatea celorlalți	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	2
5.	Cred că nu am prea multe lucruri de care să fiu mândru	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	2
6.	Am o atitudine pozitivă față de mine	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	3
7.	Pe ansamblu, sunt satisfăcut de mine însumi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	2
8.	Mi-aș dori să am mai mult respect față de mine însumi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	1
9.	Cu siguranță mă simt nefolositor uneori	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	0
10.	Uneori, cred că nu sunt bun deloc	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	2

Pentru întrebările 1, 2, 4, 6, and 7:

PUTERNIC DE ACORD = 3

DE ACORD = 2

DEZACORD = 1

PUTERNIC DEZACORD=0

- *Pentru întrebările 3, 5, 8, 9, and 10:*

PUTERNIC DE ACORD = 0

DE ACORD = 1

DEZACORD = 2

PUTERNIC DEZACORD = 3

Scala este cuprinsă între 0-30. Scorurile între 15 și 25 sunt în cadrul unor valori normale ale stimei de sine, iar scorurile mai mici de 15 sugerează o stimă de sine mai redusă.

Sursa acestei scale este: Rosenberg (1989).

ANEXA B

WORK ADDICTION SELF TEST

NR. CRT	AFIRMAȚIA	NICIODATĂ ADEVĂRAT	RAREORI ADEVĂRAT	UNEORI ADEVĂRAT	ÎNTOTDEAUNA ADEVĂRAT
1	Prefer să fac lucrurile singur decât să cer ajutor				
2	Devin nerăbdător când trebuie să aștept pe altcineva sau când un lucru ia prea mult timp să fie făcut				
3	Mi se pare că sunt pe fugă și concurez cu ceasul				
4	Devin iritat când sunt întrerupt în timp ce fac ceva				
5	Spun că sunt ocupat și îmi continui munca				
6	Mi se întâmplă să fac 2 sau 3 lucruri în același timp, precum luarea prânzului în timp ce vorbesc la telefon				
7	Mă suprasolicit prin faptul că îmi cer mai mult decât pot să fac				
8	Mă simt vinovat când nu lucrez la ceva				
9	Este important să văd rezultatele concrete a ceea ce fac				
10	Sunt mai interesat de rezultatul final al muncii decât de procesul în sine				
11	Lucrurile nu par să se miște sau să se fie făcute destul de repede pentru mine				
12	Îmi ies din minți când lucrurile nu merg cum vreau eu				
13	Repet aceeași întrebare de mai multe ori, fără să realizez acest lucru, chiar și după ce mi s-a dat răspunsul				
14	Petrec mult timp organizând și planificând evenimentele viitoare, în timp ce sunt nemulțumit de prezent				

15	Mi se întâmplă să continui munca după ce colegii mei s-au oprit				
16.	Mă enervez când oamenii nu ating standardele mele de perfecțiune				
17	Mă supăr când mă aflu într-o situație în care nu am control				
18.	Tind să mă pun singur sub presiune, stabilindu-mi date limită când				
19	lucrez Îmi vine greu să mă relaxez când lucrez				
20	Petrec mai mult timp lucrând decât socializând cu prietenii				
21	Mă bag în proiecte pentru a obține un început înainte ca toate fazele să fi fost finalizate				
22	Mă supăr pe mine chiar și atunci când fac cea mai mică greșeală				
23	Dedic mai mult timp, energie și gândire muncii mele decât în relațiile cu prietenii și cu cei dragi				
24	Uit, ignor și minimalizez zilele de naștere, reuniuni, aniversări sau vacanțe				
25	Iau decizii importante înainte de a avea toate faptele și de a putea să mă gândesc la ele bine				

Scorurile testului sunt împărțite în trei dispuneri. Scorurile cuprinse între 67-100 sunt considerate ca semnificând o puternică dependență de muncă. De la persoanele cu un asemenea scor se pot aștepta atitudini care să influențeze în mod negativ viața de familie.

Scorurile situate în zona mediană (57-66) sunt atribuite persoanelor dependente de muncă dar într-o formă moderată. Aceste persoane sunt într-o fază a dependenței care poate fi relative ușor corectată, cu susținere din partea membrilor familiei. A treia categorie, cu scorurile între 25-56 este considerată ca fiind specifică celor care nu manifestă indicii ale dependenței de muncă.

Sursa acestei scale: Flowers și Robinson (2002).

ANEXA C

ANALIZĂ/ STATISTICĂ DESCRIPTIVĂ

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
masa	20	12	14	26	18.50	4.000
stati	10	22	30	52	38.00	11.123

ANEXA D

CORELAȚII MAME-COPII

	debenqeris de mnrca msms	ștms de sine s coblilni
msms		

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

$P < 0,005 =$ semnificativ

ANEXA E

TABEL DE CORELAȚII TAȚI-COPII

	stima de sine a copilului	dependența de munca tată
stă		

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

$P < 0,005 =$ semnificativ

REFERINȚE

- Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L. și O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child Development*, 65, 179-194. doi:10.2307/1131374
- Amato, P. R. (1987). *Children in Australian families: The growth of competence*. New York: Prentice-Hall.
- Anderson, M. și Hughes, H. M. (1989). Parenting attitudes and self-esteem of young children. *Journal of Genetic Psychology*, 150(4), 463-465. doi:10.1080/00221325.1989.9914615
- Arbona, C. și Power, T.G. (2003). Parental attachment, self-esteem, and antisocial behaviors among African American, European American and Mexican American adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 40-51. doi:10.1037/0022-0167.50.1.40
- Aunola, K., Stattin H. și Nurmi J. E. (2000). Adolescents' achievement strategies, school adjustment, and externalizing and internalizing problem behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 289-306. doi:10.1023/A:1005143607919
- Aziz, S. și Zickar, M. J. (2006). A cluster analysis investigation of workaholism as a syndrome. *Journal of Occupational Health Psychology*, 11(1), 52-62. doi:10.1037/1076-8998.11.1.52
- Bachman, J. B. (1970). *Youth in transition: The impact of family background and intelligence on tenth grade boys*. Ann Arbor, MI: Survey Research Center, Institute for Social Research.
- Bachman, J. G. și O'Malley, P.M. (1986). Self-concepts, self esteem and educational experiences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 35-46. doi:10.1037/022-3514.50.1.35
- Baruch, G. K., Biener, L. și Barnett, R. C. (1987). Women and gender research on work and family stress. *American Psychologist*, 42, 130-136. doi:10.1037/0003-066X.42.2.13
- Bandura, A. și Cerbone, D. (1983). Self-evaluative and self-efficacy mechanisms governing the motivational effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 1017-1028. doi:10.1037/0022-3514.45.5.1017
- Baumeister, R. F. (Ed.). (1993). *Self-esteem: The puzzle of low self-regard*, New York: Plenum.
- Beane, A. și Lipka, R. P. (1980). Self-concept and self-esteem: A construct differentiation. *Child Study Journal*, 10, 1-6.

- Block, J. (1985). *Some relationships regarding the self emanating from the Block and Block longitudinal study*. Paper presented at the Social Science Research Council on Selfhood, Selfhood. Conference Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences, Stanford, CA.
- Bogard, K. L. (2005). Affluent adolescents, depression, and drug use: The role of adults in their lives. *Adolescence*, 40, 281-306.
- Bohlin, G., Hagekull, B. și Rydell, A. (2000). Attachment and social functioning: A longitudinal study from infancy to middle childhood. *Social Development*, 9(1), 24-39. doi:10.1111/1467-9507.00109
- Bonebright, C. A., Clay, D. L. și Ankenmann, R. D. (2000). The relationship of workaholism with work-life conflict, life satisfaction, and purpose in life. *Journal of Counseling Psychology*, 47(4), 469-477. doi:10.1037/022-0167.47.4.469
- Brown, J. D. (1993). Self-esteem and self-evaluation. Feeling is believing. În J. Suls (Ed.), *Psychological perspectives on the self* (pp. 22-58). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Brown, J. D. și Dutton, K. A. (1995). The thrill of victory, the complexity of defeat: Self-esteem and people's emotional reactions to success and failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 712-722. doi:10.1037/0022-3514.68.4.712
- Brown, J. D. și Mankowski, T. A. (1993). Self-esteem, mood, and selfevaluation: Changes in mood and the way you see you. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 421-430. doi:10.1037/0022-3514.64.3.421
- Brutsaert, H. (1989). Changing sources of self-esteem among girls and boys in secondary schools. *Tijdschrift voor Sociologie*, 8, 83-90.
- Buelens, M. și Poelmans, S. A. Y. (2004). Enriching the Spence and Robbins Typology of Workaholism: Demographic, motivational and organizational correlates. *Journal of Organizational Change Management*, 17(5), 440-458. doi:10.1108/09534810410554470
- Burke, R. J. (1999). Workaholism among women managers: Work and life satisfactions and psychological well-being. *Equal Opportunities International*, 18(7), 25-35. doi:10.1108/02610159910785664
- Burke, R. J. (2000). Workaholism and divorce. *Psychological Reports*, 86(1), 219-220. doi:10.2446/PRO.86.1.219-220
- Burke, R. J., Richardsen, A. M. și Martinussen, M. (2004). Workaholism among Norwegiansenior managers: New research directions. *International Journal of Management*, 21(4), 415-426.

- Burke R. J. și Fiksenbaum L. (2008). Work motivations, satisfactions, and health among managers: Passion versus addiction. *Cross-Cultural Research*, 43(4), 349-365.
- Bush, K. R., Supple, A. J și Lash, S. B. (2004). Mexican adolescents' perceptions of parental behaviors and authority as predictors of their self-esteem and sense of familism. *Marriage și Family Review*, 36(2), 35-42. doi:10.1300/5002v36n01_03
- Capaldi, D. M. și Stoolmiller, M. (1999). Co-occurrence of conduct problems and depressive symptoms in early adolescent boys. Prediction to young-adult adjustment. *Development and Psychopathology*, 11, 59-84. doi:1017/SO954579499001959
- Carroll, J. J. și Robinson, B. E. (2000). Depression and parentification among adults as related to paternal workaholism and alcoholism. *The Family Journal*, 8, 33-41. doi:101177/1066480700084005
- Cast, A. D. și Burke P. J. (2002). A theory of self-esteem. *Social Forces*, 80(3), 1041-1068.
- Cohn, D. A. (1990). Child-mother attachment of six-year-olds and social competence at school. *Child Development*, 61, 152-162. doi:102307/1131055
- Colarossi, L. G. și Eccles, J. S. (2000). A prospective study of adolescents' peer support: Gender differences and the influence of parental relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 661-678. doi:10.1023/A:1026403922442
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: Freeman.
- Craighead, L. W. și Green, B. J. (1989). Relationship between depressed mood and sex-typed personality characteristics in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 467-474. doi:10.1007/BF02132781
- Crandall, R. (1973). The measurement of self esteem and related construct. În J. P. Robinson și P. R. Shaver, *Measures of social psychological attitudes* (pp. 45-118). Ann Arbor, MI: Institute for Social Research.
- Crick, N. R. și Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15, 719-742. doi:10.1017/SO9545794000300035X
- Crocker, J. și Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of self-worth. *Psychological Review*, 108, 593-623. doi:10.1037/0033-295X.108.3.593
- Curry, N. E. și Johnson, C. N. (1990). *Beyond self-esteem: Developing a genuine sense of human value*. Washington: National Association for the Education of Young Children.
- Deutsch, F. M, Servis L. J și Payne J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children's self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues*, 22(8), 1000-1024. doi:101177/0192551301022008003

- Demo, D. H., Small, S. A. și Savin-Williams, R. C. (1987). Family relations and the self-esteem of adolescents and their parents. *Journal of Marriage and the Family*, 49(4), 705-715. doi:10.2307/351965
- Douglas, E. J. și Morris, R. J. (2006). Workaholic, or just hard worker? *Career Development International*, 11(5), 394-417. doi:10.1108/13620430610683043
- Dumont, M. și Provost, M. A. (1999). Resilience in adolescents: Protective role of social support, coping strategies, self-esteem, and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28, 343-363. doi:10.1023/A:1021637011732
- Farrar, J. E. (1992). Workaholism. În L. L'Abate, J. E. Farrar și D. A. Serritella (Eds.), *Handbook of differential treatments for addictions* (pp. 77-92). Boston: Allyn and Bacon.
- Finken, L. L. și Amato, P. R. (1993). Parental self-esteem and behavior problems in children: Similarities between mothers and fathers. *Sex Role: A Journal of Research*, 28, 570-575. doi:10.1007/BF00289681
- Flowers, C. P. și Robinson, B. (2002). A structural and discriminant analysis of the Work Addiction Risk Test, *Educational and Psychological Measurement*, 62, 517-526. doi:10.1177/1066480706287269
- Frost, J. și Mckelvie, S. (2004). Self-esteem and body satisfaction in male and female elementary school, high school, and university students. *Sex Roles: A Journal of Research*, 51, 211-223. doi:10.1023/B:SERS.0000032308.90104.c6
- Fuchs-Beauchamp, K. D. (1996). Preschoolers' inferred self-esteem: The Behavioral Rating Scale of Presented Self-esteem. *Young Journal of Genetic Psychology*, 157, 204-210. doi:10.1080/00221325.1996.9914858
- Garber, J., Robinson, N. S. și Valentiner, D. (1997). The relation between parenting and adolescent depression: Self-worth as a mediator. *Journal of Adolescent Research*, 12, 12-33. doi:10.1177/0743554897121003
- Ge, X., Best, K., Conger, R. D. și Simons, R. L. (1996). Parenting behaviors and the occurrence and cooccurrence of adolescent depressive symptoms and conduct problems. *Developmental Psychology*, 32, 717-731. doi:10.1037/0012-1649.32.4.717
- Gecas, V. și Schwalbe, M. L. (1986). Parental behavior and adolescent self-esteem. *Journal of Marriage and the Family*, 48(1), 37-46. doi:10.2307/352226
- Gerson, M. J. (1986). The prospect of parenthood for women and men. *Psychology of Women Quarterly*, 10, 49-62. doi:10.1111/j.1471-6402.1986.tb00736.x
- Gonzalez, A., Holbein, M. și Quilter, S. (2002). High school students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles. *Contemporary Educational Psychology*, 27, 450-471. doi:10.1006/ceps.2001.1104

- Graybill, D. (1978). Relationship of maternal childrearing behaviors to children's self-esteem. *Journal of Psychology*, 100(1), 45-48.
- Hahn-Smith, M. A. și Smith, J. E. (2000). The positive influence of maternal identification on body image, eating attitudes and self-esteem of Hispanic and Anglo girls. *International Journal of Eating Disorders*, 29(4), 429-440. doi:10.1002/eat.1039
- Haymon, S. (1993). The relationship of work addiction and depression, anxiety, and anger in college males, *Dissertation Abstracts International*, 54(1-B), 475.
- Hoyle, R., Kernis, M. H., Leary, M. R. și Baldwin M.W. (1999). *Selfhood: Identity, esteem, control*. Boulder, CO: Westview Press.
- Hulley, G. (2010). *Workaholism among South African professionals: Family competence and wellbeing*. Teză de Master, University of the Witwatersrand, Johannesburg.
- Jackson, D. L. (1992). *Correlates of physical and emotional health among male and female workaholics*. Doctoral dissertation, University of Oregon.
- James, W. (1950). *The principles of psychology, I*. New York: Dover Publications.
- Judge, T. A. și Klinger, R. (2008). Job satisfaction: Subjective well being at work. În M. Eid și R. I. Larsen (Eds.), *The science of subjective well being* (pp.307-322). New York: Guilford Press.
- Kanai, A., Wakabayashi, M. și Fling, S. (2004). Workaholism among employees in Japanese corporations: An examination based on the Japanese version of the workaholism scales. *Japanese Psychological Research*, 38(4), 192-203. doi: 10.1111/j.1468-5884.1996.tb00024.x
- Kernis, M. H., Brown, A. C. și Brody, G. H. (2000). Fragile self-esteem in children and its associations with perceived patterns of parent-child communication. *Journal of Personality*, 68(2), 225-252. doi:10.1111/1467-6494.00096
- Kernis, M. H., Brockner, J. și Frankel, B. S. (1989). Self-esteem and reactions to failure: The mediating role of overgeneralization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 707-714. doi:10.1037/0022-3514.57.4.707
- Scott K. S., Moore, K. S. și Miceli M. P. (1997). An exploration of the meaning and consequences of workaholism. *Human Relations*, 50(3), 287-314. doi: 10.1177/001872679705000304
- Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J. și Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 123, 470-500.
- Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L. și Dornbusch, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1066. doi:10.1111/j.1532-7795.2006.00119.x

- Leary, M. R., Gallagher, B., Fors, E., Buttermore, N., Baldwin, E., Kennedy, K. și Mills, A. (2003). The invalidity of disclaimers about the effects of social feedback on self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 623-636. doi:10.1177/0146167203029005007
- Lemay, E. P. și Ashmore, R. D. (2005). The relationship of social approval contingency to trait self-esteem: Cause, consequence, or moderator? *Journal of Research in Personality*, 40, 121-139. doi:10.1016/j.jrp.2004.09.012
- Litovsky, V. G. și Dusek, J. B. (1985). Perceptions of child rearing and self-concept development during the early adolescent years. *Journal of Youth and Adolescence*, 14(5), 373-378. doi:10.1007/BF02138833
- Loeb, R. L., Horst, L. și Horton, P. J. (1980). Family interaction patterns associated with self-esteem in preadolescent girls and boys. *Merrill-Palmer Quarterly: Journal of Developmental Psychology*, 26, 205-217.
- Maccoby, E. E. și Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. În P. H. Mussen și E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology, Vol. 4: Socialization, personality, and social development* (4^a ed., pp. 1-101). New York: Wiley.
- Machlowitz, M. (1980). *Workaholics: Living with them, working with them*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- McCormick, C. B. și Kennedy, J. H. (1994). Parent-child attachment, working models and self-esteem in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 23(1), 8-17. doi:10.1007/BF01537139
- McMillan, L. H. W., Brady, E. C., O'Driscoll, M. P. și Marsh, N. V. (2002). A multifaceted study of Spence și Robbins. Workaholism Battery. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 75(3), 357-368. doi:10.1348/096317902320369758
- McMillan, L. H. W., O'Driscoll, M. P. și Burke, R. (2003). Workaholism: A review of theory, research and future directions. *International Review of Industrial and Organizational Psychology*, 18, 207-230. doi:10.1002/0470013346.ch5
- Meadows, S. O., Brown, J. S. și Elder, G. H., Jr. (2006). Depressive symptoms, stress, and support: Gendered trajectories from adolescence to young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 93-103. doi:10.1007/s10964-005-9021-6
- Miller, D. și Moran, T. (2005). One in three? Teachers' attempts to identify low self-esteem children. *Pastoral Care in Education*, 23(4), 25-30. doi:10.1111/j.14680122.2005.00348.x
- Milevsky A., Schlechter M., Netter S., Keehn D. (2006). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Child Family Studies*, 16, 39-47. doi:10.1007/s10826-006-9066-5

- Morvitz, E. Şi Motta, R. W. (1992). Predictors of self-esteem: The roles of parent-child perceptions, achievement, and class placement. *Journal of Learning Disabilities*, 25(1), 72-80. doi:10.1177/002221949202500111
- Muris, P., Meesters, C., Schouten, E. şı Hoge, E. (2004). Effects of perceived control on the relationship between perceived parental rearing behaviors and symptoms of anxiety and depression in nonclinical preadolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 51-58. doi:10.1023/A:1027334314021
- Naughton, T. J. (1987). A conceptual view of workaholism and implications for career counseling and research. *The Career Development Quarterly*, 35, 180-187. doi:10.1002/j.2161-0045.1987.tb00912.x
- Oates, W. E. (1971). *Confessions of a workaholic: The facts about work addiction*. New York: World.
- Parker, S. J. şı Benson J. M. (2004). Parent-adolescent relations and adolescent functioning: Self-esteem, substance abuse, and delinquency. *Adolescence*, 39(155), 519-530.
- Peterson G. W., Cobas J. A, Bush, K. R, Supple, A. şı Wilson, S. M. (2004). Parent-youth relationships and the self-esteem of Chinese adolescents: Collectivism versus individualism. *Marriage şı Family Review*, 36, 173-180. doi:10.1300/J002v36n03_09
- Piotrowski, C. şı Vodanovich, S. J. (2008). The workaholism syndrome: An emerging issue in the psychological literature. *Journal of Instructional Psychology*, 35, 103-105.
- Plunkett, S. W., Henry, C. S., Robinson, L. C., Behnke, A. şı Falcon, P. C. (2007). Adolescent perceptions of parental behaviors, adolescent self-esteem and adolescent depressed mood. *Children Family Studies*, 10, 15-28. doi:10.1007/s10826-006-9123-0
- Porter, G. (1996). Organizational impact of workaholism: Suggestions for researching the negative outcomes of excessive work. *Journal of Occupational Health Psychology*, 1, 70-84. doi:10.1037/1076-8998.1.1.70
- Porter, G. (2001). Workaholic tendencies and the high potential for stress among co-workers. *International Journal of Stress Management*, 8(2), 147-164. doi:10.1023/A:1009581330960
- Robertson, J. F. şı Simons, R. L. (1989). Family factors, self-esteem and adolescent depression. *Journal of Marriage and the Family*, 51, 125-138. doi:10.2307/352374
- Robinson, B. E. (1989). *Work addiction*. Deerfield Beach, FL: Health Communications.
- Robinson, B. E. (1998a). *Chained to the desk. A guidebook for workaholics, their partners and children and the clinicians who treat them*. New York: University Press.
- Robinson, B. E. (1998b). Spouses of workaholics: Clinical implications for psychotherapy. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 35, 260-268. doi:10.1037/ 40087810

- Robinson, B. E. (1998c). The workaholic family: A clinical perspective. *American Journal of Family Therapy*, 26, 63-73. doi:10.1080/01926189808251087
- Robinson, B. E. (2000a). Chained to the desk: Work may be the great unexamined therapy issue of our time. *Family Therapy Networker*, 24, 26-37.
- Robinson, B. E. (2000b). Adult children of workaholics: Clinical and empirical research with implications for family therapists. *Journal of Family Psychotherapy*, 11, 15-26. doi:10.1080/01926189808251102
- Robinson, B. E. (2000c). A typology of workaholics with implications for counselors. *Journal of Addiction & Offender Counseling*, 21(1), 34-48. doi:10.1002/j.2161-1874.2000.tb00150.x
- Robinson, B. E. (2001). Workaholism and family functioning: A profile of familial relationships, psychological outcomes, and research considerations contemporary. *Family Therapy: An International Journal*, 23(1), 123-135. doi:10.1023/A:100788 030134
- Robinson, B. E. și Carroll, J. (1999). Assessing the offspring of workaholics: The Children of Workaholics Screening Test. *Perceptual and Motor Skills*, 88, 1127-1134. doi:10.2466/pms.1999.88.3c.1127
- Robinson, B. E. și Chase, N. (2001). *High-performing families: Causes, consequences and clinical solutions*. Washington: American Counseling Association.
- Robinson, B. E. și Kelley, L. (1998). Adult children of workaholics: Self-concept, locus of control, anxiety, and depression. *American Journal of Family Therapy*, 26, 223-238. doi:10.24466/pr0.1996.79.3.929
- Robinson, B. E. și Post, P. (1995). Work addiction as a function of family of origin and its influence on current family functioning. *The Family Journal*, 3, 200-206. doi:10.1177/1066480795033003
- Robinson, B. E. și Post, P. (1997). Risk of work addiction to family functioning. *Psychological Reports*, 81, 91-95. doi:10.2466/pr0.1997.81.1.91
- Robinson, B. E. și Rhoden, L. (1998). *Working with children of alcoholics: The practitioner's handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Rosenberg, M. (1963). Parental interest and children's self-conceptions. *Sociometry*, 26, 35-49. doi:10.2307/2785723
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the self*. New York: Basic Books.

- Rosenberg, M. (1989). *Society and the adolescent self-image* (Rev. ed.). Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C. și Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American Sociological Review*, *60*, 141-156. doi:10.2307/2096350
- Schaufeli, W. B., Schimazu A. și Taris T. W. (2010). Being driven to work excessively hard. The evaluation of a two-factor measure of workaholism in The Netherlands and Japan. *Cross-Cultural Research*, *43*(4), 320-348. doi:10.177/106939710933 7239
- Schneider, D. J. și Turkat, D. (1975). Self-presentation following success or failure: Defensive self-esteem models. *Journal of Personality*, *43*, 127-135. doi:10.1111/j.1467-6494.1975.tb00576.x
- Schneider, M. J. și Leitenberg, H. (1989). A comparison of aggressive and withdrawn children's self-esteem, optimism and pessimism and causal attributions for success and failure. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *17*, 133-144. doi:10.1007/BF00913789
- Schmidt, J. A. și Padilla, B. (2003). Self-esteem and family challenge: An investigation of their effects on achievement. *Journal of Youth and Adolescence*, *32*(1), 37-46. doi:10.1023/A:1021080323230
- Scott, K. S., Moore, K. S. și Miceli, M. P. (1997). An exploration of the meaning and consequences of workaholism. *Human Relations*, *50*(3), 287-314. doi:10.1177/001872679705000304
- Seybold, K. C. și Salomone, P. R. (1994). Understanding workaholism: A Review of causes and counselling approaches. *Journal of Counselling & Development*, *73*(1), 4-9. doi:10.1002/j.1556-6676.1994.tb0170
- Sheeber, L., Hops, H., Alpert, A., Davis, B. și Andrews, J. (1997). Family support and conflict: Prospective relations to adolescent depression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *25*, 333-344. doi:10.1023/A:1025768504415
- Sheeber, L., Hyman, H. și Davis, B. (2001). Family processes in adolescent depression. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *4*, 19-35. doi:10.1023/A:1009524626436
- Simons, R. L. și Robertson, J. F. (1989). The impact of parenting factors, deviant peers and coping style upon adolescent drug use. *Family Relations*, *38*, 273-281. doi:10.2307/585052
- Small, S. A., Eastman, G. și Cornelius, S. (1988). Adolescent autonomy and parental stress. *Journal of Youth and Adolescence*, *17*, 377-391. doi:10.1007/BF01537880
- Snir, R. și Harpaz, I. (2004). Attitudinal and demographic antecedents of workaholism, *Journal of Organizational Change Management*, *17*(5), 520-536. doi:10.1108/09534810410554524

- Snir, R. și Harpaz, I. (2009). Cross-cultural differences concerning heavy work investment. *Cross-Cultural Research*, 43(4), 309-319. doi:10.1177/1069397109336988
- Southall, D. și Roberts, J. E. (2002). Attributional style and self-esteem in vulnerability to adolescent depressive symptoms following life stress. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 563-579. doi:10.1023/A:1020457508320
- Spence, J. T. și Robbins, A. S. (1992). Workaholics: Definition, measurement, and preliminary results. *Journal of Personality Assessment*, 58, 160-178. doi:10.1207/s15327752jpa5801_15
- Spruell, G. (1987). Work fever. *Training and Development Journal*, 41(1), 41-45.
- Sroufe, L. A. (1983). Infant-caregiver attachment and patterns of adaptation in preschool: The roots of maladaptation and competence. În M. Perlmutter (Ed.), *Minnesota Symposia on Child Psychology: Vol. 16. Development and policy concerning children with special needs* (pp. 41-83). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Darling, N., Mounts, N. și Dornbusch, S. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770. doi:10.2307/1131416
- Thompson, L. și Walker, A. J. (1991). Gender in families: Women, and men in marriage, work and parenthood. În A. Booth (Ed.), *Contemporary families: Looking forward, looking back* (pp. 76-102). Minneapolis, MN: National Council on Family Relations.
- Warash, B. G. și Markstrom, C. A. (2001). Parental perception of parenting styles in relation to academic self-esteem of preschoolers. *Education*, 121(3), 485-495.
- Wiltfang, G. L. și Scarbecz, M. (1990). Social class and adolescents' self-esteem: Another look. *Social Psychology Quarterly*, 53, 174-183. doi:10.2307/2786678
- Wolfe, C. și Crocker, J. (2003). What does the self want? Contingencies of self-worth and goals. In S. J. Spencer, S. Fein, M. P. Zanna și J. M. Olson (Eds.), *Motivated social perception: The Ninth Ontario Symposium* (pp. 147-170). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.